

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

ILONA BALSYTĖ

Muzikos pedagogikos studijų programos
II kurso magistrantūros studentė

**PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ IR
KOGNITYVINIŲ GEBĖJIMŲ UGDYMAS MUZIKINE VEIKLA**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas –
Doc. Vaidotas Juozas Lygutas

Šiauliai, 2013

PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ IR KOGNITYVINIŲ GEBĖJIMŲ UGDYMAS MUZIKINE VEIKLA

Priešmokyklinio ugdymo tikslas yra atskleisti kiekvieno vaiko asmenybę, išugdyti savimi ir savo gebėjimais pasitikintį, stiprią pažinimo motyvaciją turintį mokinį. Šio magistro darbo autorė, ugdydama ikimokyklinukus muzikine veikla, pastebėjo didelius pokyčius ne tik muzikiniuose vaikų gebėjimuose. Magistro darbe iškelta hipotezė, kad muzikinis ugdymas, integruotas į priešmokyklinį ugdymo procesą, gali turėti svarios įtakos vaiko socializacijai, emocinei raidai, skatina intelekto vystimąsi, formuoja kūrybišką asmenybę.

Siekiant patvirtinti šią hipotezę, buvo suformuluotas šio darbo tyrimo tikslas – atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų ugdymo galimybes muzikine veikla. Magistro darbe numatyti šie uždaviniai: aptarti ikimokyklinio/priešmokyklinio muzikinio ugdymo bruožus; išanalizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinės raidos ypatumus; išstudijuoti emocinių bei kognityvinių gebėjimų sampratą edukologiniu požiūriu; ištirti muzikos integravimo galimybes į bendrą ugdomąją veiklą.

Išanalizavus filosofinę, psichologinę ir pedagoginę literatūrą, išsigrūnino problemos aktualumas. Atlikus žvalgomąjį tyrimą išaiškėjo, kad tik pusė tyrime dalyvavusių respondentų (ugdytinių tėvų) pasitelkia neformalųjį muzikinį ugdymą, kaip priemonę priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų ugdymui, nors visi jie pageidauja savo vaikams papildomos muzikinės veiklos.

Atlikus trianguliacinę duomenų analizę (taikant kiekybinius ir kokybinius tyrimus), galima teigti, kad tyrimo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – visi tėvai akivaizdžiai supranta muzikos svarbą vaiko emocinių ir kognityvinių gebėjimų vystimosi raidai ir priešmokyklinio ugdymo programose įžvelgia muzikinio ugdymo trūkumą. Atliktas eksperimentinis tyrimas (kvaziekperimentas) bei interviu metodu apklausti eksperimentinės grupės vaikų tėvai pritarė, kad jų vaikai, ugdomi muzikine veikla lengviau išmoko skaityti, skaičiuoti, tapo kūrybingesni, emocionaliai stabilūs ir yra pasirengę eiti į mokyklą. Jau vien dėl to nepertraukiamas muzikinis ugdymas šiuo amžiaus tarpsniu vaikams yra būtinais reikalingas ir būtinas ne tik vaikų saviraiškai, bet ir jų komunikaciniams gebėjimams, žaidimui bei savojo Aš pažinimui ir suvokimui.

FOSTERING OF EMOTIONAL AND COGNITIVE ABILITIES OF PRE-SCHOOL CHILDREN WITH THE HELP OF MUSIC ACTIVITY

The goal of pre-school fostering is to disclose personality of every child, to develop a pupil who has confidence in himself and his abilities; as well as has a strong motivation for knowledge. By developing pre-school children with the help of music activity the author of this master's thesis noticed great changes not only in musical abilities of children. A hypothesis raised in the master's thesis that music education integrated into preschool fostering process may have a significant impact on the child's socialization, emotional development, fosters the development of intellect, forms a creative personality.

Seeking to confirm this hypothesis, a goal of this research paper was formulated – to disclose the possibilities of developing emotional and cognitive abilities of pre-school children with music activity. The following objectives were set for in the master's thesis: to discuss the features of pre-school/pre-primary music education features; to analyze the peculiarities of pre-school children's psychological -social development; to study the conception of emotional and cognitive abilities in educational respect; to explore the possibilities of music integration into general educational activity.

After analyzing philosophical, psychological and pedagogical literature, relevance of the issue became evident. A prospecting study revealed that only half of the respondents who participated in the survey (parents of pupils) resort to non-formal music education as a means of developing emotional and cognitive abilities of pre-school age children, although all of them require additional music activity for their children.

Data triangulation (by applying qualitative and quantitative studies) enables to conclude that the hypothesis raised at the beginning of the research paper proved to be true – all parents obviously understand the importance of music for the development of emotional and cognitive abilities and discern a lack of music education in pre-school education programmes. An experimental study (a quasi-experiment) and interviewed parents of the experimental children's group agreed that the children whose abilities were developed with the help of music, easier learned to read, to calculate, became more creative, emotionally stable and prepared to go to school. An uninterrupted music education at this age period for this sole reason is of essential necessity and importance not only for children's self-expression, but also for their social skills, game, knowledge and perception of one's own self.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. IKIMOKYKLINIO/PRIEŠMOKYKLINIO MUZIKINIO UGDYMO APIBRĖŽTIS IR KOMPLEKSINĖ STRUKTŪRA.....	8
1.1. Muzikinio ugdymo Lietuvoje bruožai skirtingų istorinių tarpinių kontekste.....	8
1.2. Pasaulinių ikimokyklinio/priešmokyklinio muzikinio ugdymo koncepcijų apžvalga..	10
1.3. Lietuvos ikimokyklinio/priešmokyklinio muzikinio ugdymo samprata.....	16
1.3.1. Situacijos apžvalga.....	16
1.3.2. Muzikinio ikimokyklinukų/priešmokyklinukų ugdymo turinio specifiškumas ir veiklos formos.....	20
2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ IR KOGNITYVINIŲ GEBĖJIMŲ RAIŠKA.....	22
2.1. 5-6 metų ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus psichosocialinės raidos ypatumai.	22
2.2. Ikimokyklinukų/priešmokyklinukų emocinių ir kognityvinių gebėjimų samprata edukologiniu požiūriu	25
2.3. Muzikinės veiklos formų ir vaiko visuminio ugdymo sąsajos.....	26
2.3.1. Muzikinių gabumų plėtojimo galimybės.....	27
2.3.2. Vokalinių gebėjimų raiška skatinant ikimokyklinukų/priešmokyklinukų emocinius ir kognityvinius gebėjimus.....	28
2.3.3. Vaiko motorikos ir judesių raiškos lavinimas muzikinėmis priemonėmis.....	31
2.4. Muzikos integravimas į bendrą ugdomąją veiklą.....	32
3. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ IR KOGNITYVINIŲ GEBĖJIMŲ UGDYMO MUZIKINE VEIKLA TYRIMAS.....	34
3.1. Bendroji tyrimo edukacinė idėja.....	34
3.2. Tyrimo metodai, imtis, tyrimo organizavimas.....	34
3.3. Tyrimo rezultatai.....	38
IŠVADOS.....	48
REKOMENDACIJOS.....	50
LITERATŪRA.....	51
PRIEDAI.....	54

IVADAS

„Muzika – galingas minties šaltinis. Be muzikinio ugdymo neįmanomas pilnavertis vaiko protinis vystymasis. Ugdydami vaiko jautrumą muzikai, mes tauriname jo mintis ir siekius.“ (V. Suchomlinskis).

Tyrimo problema. Lietuvos Respublikos ikimokyklinio ugdymo veiklas reglamentuojančiuose dokumentuose pabrėžiama, kad reikia puoselėti visus vaiko gebėjimus, lemiančius asmenybės brandą ir socializacijos sėkmę. Skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, atskleisti ir ugdyti įvairius gebėjimus, puoselėti individualybę, užtikrinti ikimokyklinio ir pradinio ugdymo tęstinumą (Jankauskienė, 2006). Mokslininkai teigia, kad visuminis vaiko ugdymas aprėpia pažintinius – intelektualinius (kognityvinius), emocinius – socialinius ir fizinius – psichomotorinius gebėjimus. Vaiko raida yra daugialypė: fizinė, pažintinė, socialinė-emocinė, todėl svarbu įvertinti visų šių raidos aspektų ryšius ir asinchroniškumą (Delisle, 1992; Silverman, 1993).

O. Monkevičienės (2009) vadovaujamos grupės atlikto tyrimo „Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė“ rezultatai parodė, kad pedagogai, vadovaudamiesi akademinio ugdymo nuostatomis, stokoja kūrybiškumo, o decentralizavus ikimokyklinio ugdymo turinį, jiems atsiranda iššūkis užtikrinti ikimokyklinio ugdymo kokybę: pritrūksta aiškių gairių, kaip ugdyti vaikus, kyla problemų nustatant vaikų pasiekimų lygmenis bei individualizuojant ugdymą ir siejant jį su realiais vaikų ugdymosi poreikiais. Galima teigti, kad ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogams trūksta metodinių rekomendacijų, ir atsiranda erdvė iširti, kaip užtikrinti visų vaiko kompetencijų augimą. Problema yra ir atotrūkis tarp priešmokyklinio ir pradinio ugdymo. Šiuo metu vykdomo projekto (2012-2015 m.) IPUP (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra) tyrimo „Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio programų dermė“ ataskaitoje nurodoma, kad „dermė tarp ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programų tikslų yra nepakankama.“ (2012). Atsižvelgiant į tai, yra rengiami ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų projektai. Ikimokyklinio amžiaus (3-6 m.) sampratoje priešmokyklinis amžius (5-6 m.) išskiriamas dėl „<...> tik šiai pakopai būdingo tikslo – padėti vaiko socializacijos, demokratinio bendravimo pamatus bei brandinti vaiką mokyklai ir palengvinti jo perėjimą nuo ugdymosi šeimoje ar darželyje prie sistemingo ugdymo(si) mokykloje <...>“ (Ruškus, Žvirdauskas, Zybartas, Eskytė, Motiečienė, Dorelaitienė, 2012, p.10). Be to, būtent šiai vaikų amžiaus grupei yra sudaromos atskiros ugdymo programos, skiriamas mokinio krepšelis.

Šiuolaikiškas, humanistinis požiūris į vaiko ugdymą savaime sufleruoja, kad priešmokykliniui bus suteikta galimybė plėtoti visas kompetencijas, taip pat ir meninį ugdymą, kurio plotmėje svarią vietą turėtų užimti muzika.

Temos aktualumas. Tenka apgailestauti, kad didesnė mūsų visuomenės dalis muzikinį ugdymą suvokia kaip specifinį muzikos mokymą, skirtą tik ypač talentingiems ir labai gabiems vaikams. Tuo tarpu muzikinis ugdymas reikalingas kiekvienam vaikui, kaip kūrybos lavinimo erdvė, kaip terapija ar dvasinių išgyvenimų patirties garantas. Visais laikais tarp visų mokslų muzikos mokymas užėmė svarbią vietą.

Muzikinio ugdymo koncepciją ir svarbą nagrinėjo E. Balčytis (2004, 2005), R. Girdzijauskienė (2002, 2003, 2004), A. Katinienė (1983, 1994), A. Piličiauskas (1972), H. Šečkuvienė (2004), E. Velička (2007) ir daugelis kitų muzikos pedagogų. Moksliniuose darbuose yra aprašomi muzikinio ugdymo metodai, įrodoma muzikos reikšmė skatinant vaiko kūrybiškumą, lavinant muzikinius gebėjimus, atskleidžiama etnokultūros svarba, tyrinėjama, kaip muzikos pagalba ugdyti visapusiškai brandžią asmenybę, puoselėjančią mūsų tautos kultūros vertybes.

Tačiau, nežiūrint minėtų autorių ir kitų mokslininkų įdirbio, nepakanka tyrinėjimų apie muzikos svarbą, atskleidžiant ir ugdant visapusiškus vaiko gebėjimus, apie muzikinio ugdymo galimybes parengiant vaiką mokyklai, atsižvelgiant į jo emocinę, kognityvinę raidą priešmokykliniame amžiuje. Vyrauja nuostata, kad priešmokyklinio ugdymo prioritetas yra mokyti vaiką skaityti ir skaičiuoti – „<...> priešmokyklinio ugdymo praktikoje pedagogai tradiciškai pirmenybę teikia žinioms, o vaikų socialinei bei meninei raidai neskiria pakankamai dėmesio.“ (Andriuškienė, 1999, psl.16). Dauguma tėvų muzikinį ugdymą suvokia kaip talentingų vaikų parengimą menininko profesijai. Ikimokyklinėse ugdymo įstaigose muzikinės veiklos pagrindą sudaro pasirengimas šventėms, daug metų besikartojančių scenarijų, dainelių repetavimas. Apie tai daug diskutuojama, rengiamos konferencijos. Priešmokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose akcentuojama, kad „<...> muzikinio ugdymo pagrindą sudaro muzikinė vaikų veikla, kurios neturėtų išstumti ar užgožti pasiruošimas koncertams ar šventėms.“ (2004 p. 265). Tik nedidelė dalis ikimokyklinio ugdymo įstaigų („Diemedis“, „Strazdanėlės“, Suzuki mokykla Kaune), dažniausiai privačių, atsižvelgia į muzikos svarbą (integruoja veiklas) ir muzikinio ugdymo procese vadovaujasi įvairių pasaulyje pripažintų pedagogų – E. Gordon, K. Orfo, M. Montesori, Š. Suzuki patirtimi. Pavieniai iniciatyvūs muzikos pedagogai semiasi patirties seminaruose, ieško naujovių muzikiniame ugdyme, nukreipdami dėmesį į visapusišką vaiko ugdymą muzikos pagalba, tačiau jų iniciatyva neturi svarios įtakos priešmokykliniame ugdyme. Atskleistos pedagoginės priešmokyklinio amžiaus vaikų

muzikinio ugdymo spragos skatina giliau analizuoti ir tyrinėti muzikinio ugdymo poveikį ugdytinių emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidai ikimokykliniame ugdymo etape.

Tyrimo objektas – priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinis ugdymas.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad muzikinis ugdymas, integruotas į priešmokyklinį ugdymo procesą, veikia visapusišką vaiko raidą: formuoja kūrybišką asmenybę, turi svarios įtakos vaiko socializacijai, emocinei raidai, skatina intelekto vystymąsi, lavina smulkiąją motoriką, koordinaciją.

Tyrimo tikslas – atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų ugdymo galimybes muzikine veikla.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) aptarti ikimokyklinio/priešmokyklinio muzikinio ugdymo bruožus;
- 2) išanalizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinės raidos ypatumus;
- 3) išstudijuoti emocinių bei kognityvinių gebėjimų sampratą edukologiniu požiūriu;
- 4) ištirti muzikos integravimo galimybes į bendrą ugdomąją veiklą.

Tyrimo metodai: teorinė mokslinės literatūros šaltinių analizė; atvejo analizė, pedagoginis stebėjimas (kvaziekperimentas), interviu, aprašomoji tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo etapai:

Pirmajame etape (2011-2012 m.) buvo analizuojama filosofinė, psichologinė ir pedagoginė literatūra, interneto duomenų bazės. Šios studijos ir analizė leido įsitikinti problemos aktualumu, suformuluoti tyrimo tikslus ir uždavinius.

Antrajame etape (2012 m.) buvo kuriama tyrimo metodika, atliktas žvalgomasis tyrimas, kurio metu patikrintas problemos aktualumas, reikšmingumas. Pradėtas neformalusis stebėjimas.

Trečiajame etape (2012-2013 m.) buvo atlikta tyrimo duomenų analizė. Vadovaujantis gautais rezultatais tikrinta darbo hipotezė.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 3 dalys, išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Darbe pateikta 2 paveikslai ir 6 lentelės.

1. IKIMOKYKLINIO MUZIKINIO UGDYMO APIBRĖŽTIS IR KOMPLEKSINĖ STRUKTŪRA

„Jei rastume visiškai teisingą, absoliutų ir detaliausią muzikos paaiškinimą, jei pavyktų detaliai atkurti jos raišką sąvokomis, turėtume tikrą pasaulio vaizdą, kuris ir būtų tikroji filosofija.“ (A. Šopenhaueris).

1.1. Muzikinio ugdymo Lietuvoje bruožai skirtingų istorinių tarpsnių kontekste

XX amžiuje, pavadintame „vaiko amžiumi“, viso pasaulio mokslininkai bei pedagogai atsigręžė į ikimokyklinį vaiką, diskutuodami ir tyrinėdami šį žmogaus gyvenimo etapą, kaip pilnavertį ir reikalaujantį išskirtinio dėmesio. A. Juodaitytė (2003) pažymi, kad „vaikystės problema dabartiniam pedagogikos mokslui yra išties nauja ir neįprasta“ (Juodaitytė 2003, p. 21), todėl būtinos naujo požiūrio įžvalgos bei vaikystės pedagogikos analizė.

Muzikinio ugdymo užuomazgos Lietuvoje atsirado įvedus krikščionybę (1387 m.). Įsikūrė pirmosios mokyklos, kurios veikė pagal Vakarų Europos mokyklos modelį. Verta paminėti ir pirmąjį muzikos vadovėlį, parengtą ir išleista Lietuvoje lotynų kalba – 1667 m. Vilniuje buvo išleista Žygimanto Liauksmo knyga „Ars et praxis musica“ („Muzikos menas ir praktika“ lot.) Ten išdėstyti muzikos rašmenų pagrindai, pateikti bažnytinės muzikos pavyzdžiai, daug pratimų.

Iki XX amžiaus muzikinį ugdymą Lietuvoje galima būtų apibūdinti, kaip neturintį mokslinio pagrindimo. Kadangi XIX Lietuva priklausė Rusijos imperijai ir mokyklose muzikos mokymas buvo tik „<...> pravoslaviškų giesmių giedojimas bei rusiškų dainų dainavimas <...>“ (Jareckaitė, 2006), tai jo nederėtų vadinti muzikiniu ugdymu. Tačiau lietuviškai dainuodavo slaptosiose „daraktorių“ mokyklose (Balčytis, 1986, Jareckaitė, 2006). Vaikai ne tik buvo mokomi lietuviškų dainų ir giesmių, bet susipažindavo su muzikos pagrindais, choriniu dainavimu. S. Jareckaitė (2006) pažymi, kad „daraktorkos“ rašytojos G. Petkevičaitė-Bitė, Žemaitė slaptosiose mokyklose mokė liaudies dainų. Tyrinėjamas etnokultūros ugdomasis poveikis mums atskleidžia muzikinio ugdymo istorines ištakas. Ir šiandien, be abejonės, etnokultūra neatsiejama muzikinio ir bendrojo ugdymo procese. S. Skrodenis (1989) akcentuoja integruotą etnokultūros poveikį vaiko brandai „<...> jei pažvelgsime į liaudies kūrybą pedagoginiu aspektu, turėsime konstatuoti, kad jai būdinga darbinio, dorovinio ir estetinio ugdymo vienovė.“ (Skrodenis, 1989). E. Balčytis (1986), įtraukęs liaudies dainas į savo rengtas

muzikinio ugdymo programas, pabrėžia liaudies kūrybos edukacinį aspektą ir reikšmę: „<...> muzikines tradicijas kūrė ir perdavė iš kartos į kartą liaudis. Tai buvo stipri ir tvirta mokykla, iš esmės paremta dainavimu.“. Greta dainavimo buvo muzikuojama įvairiais liaudies instrumentais – lumzdeliais, skudučiais, kanklėmis, švilpynėmis. Vaikus nuo pat mažens supo muzika – tai formavo jų pasaulėžiūrą, kultūrinės vertybes, vaikai dainuodavo, improvizuodavo, patys pasigamindavo sau švilpynes ir kitus instrumentus. Vėliau, XIX a. Iš Europos į Lietuvą atkeliavo smuikas, armonika, mediniai pučiamieji – klarnetai, obojus, variniai pučiamieji – trimitas, tūba ir kt. Tai paskatino liaudies instrumentinį muzikavimą, atnešė kitų kraštų muziką (Balčytis, 1986).

Atgavus lietuvišką spaudą (1904 m.), uždarinėjamos rusiškos mokyklos, pertvarkomi mokymo planai. O įsikūrus Lietuvos Respublikai (1918 m.), atsirado švietimo sistemos reformos poreikis, sukūręs pagrindą sparčiau plėtoti ikimokyklinio muzikinio ugdymo idėjas tiek vadovaujantis pasaulinės pedagogikos kūrėjų metodika, tiek etnokultūra. Tyrinėjant vaiko raidos ypatumus, sparčiai plėtojamos mokslinės muzikos pedagogikos idėjos – į muzikinį ugdymą gilinasi ir jį tyrinėjo J. Žilevičius, J. Banaitis, V. Jakubėnas, A. Budriūnas ir kt.

Nacionalinės lietuvių muzikos pedagogikos pradininku laikomas Juozas Žilevičius (1891–1985), parengęs pirmąsias muzikos programas bendrojo lavinimo mokykloms, paskelbė metodinių ir probleminių straipsnių apie ikimokyklinį muzikinį ugdymą Lietuvoje. Kompozitorius J. Tallat-Kelpša sudarė dainavimo programą pradinei mokyklai, kuri buvo Švietimo ministerijos patvirtinta ir paskelbta 1924 m. „Muzikos mene“. Jo iniciatyva visi mokiniai privalėjo dainuoti chore.

Vėliau muzikinės pedagogikos plėtrai pasitarnavo Jonas Švedas (1909 – 1971), Juozas Banaitis (1908 – 1967), parengę muzikos vadovėlius vidurinei mokyklai. Antanas Budriūnas (1902 – 1966), Juozas Karosas (1890 – 1981) ir daugelis kitų iškilių Lietuvos muzikų bei pedagogų taip pat įnešė savo indėlį į nacionalinę muzikos pedagogiką (LMMA, 2005). Tačiau sovietinis laikotarpis savaip pakoregavo muzikinio ugdymo raidą Lietuvoje. Nors plėtojama meno saviveikla, muzikos mokymas strigo – trūko mokymo priemonių, muzikos instrumentų, metodinės literatūros, kvalifikuotų pedagogų. Tik nuo 1957 m. pradedami rengti muzikos pedagogai. Iš pradžių Vilniaus pedagoginiame institute, vėliau, Šiaulių K. Preikšo pedagoginiame institute. Nuo 1971 m. pagrindinė muzikos mokytojų rengimo bazė yra LTSR valstybinės konservatorijos (dabar LMMTA) Klaipėdos fakultetai. (Balčytis, 2012).

Septintajame dešimtmetyje, kuriant nuoseklią ir savitą muzikos mokymo metodinę sistemą, atsigręžiama į Vakarų Europos muzikinio ugdymo metodus – Z. Kodajaus (Kodály Zoltán) sistemą, K. Orfo (Carl Orff) idėjas. A. Piličiauskas, būdamas Tarptautinės vaikų ikimokyklinio ugdymo organizacijos (OMEP) Lietuvos nacionalinio komiteto nariu, darė nemažą įtaką ikimokykliniam muzikiniam ugdymui Lietuvoje, buvo humanistinės pedagogikos

skleidėjas, K. Orfo idėjas pritaikė lietuviškai pradinei mokyklai. E. Balčytis (2012), ištyrinėjęs Vakarų Europos metodikas, sukūrė savitą, kompleksinio muzikinio ugdymo sistemą. „<...> kompleksiško principas parodo, kad visos pagrindinės jo grandys (dainų mokymas, solfedžiavimas, ritminės klausos lavinimas, grojimas) turi būti artimai tarpusavyje susietos <...>“. (Balčytis, 2012, p. 32). Nors mokslininkas šią metodiką kūrė viduriniojo amžiaus (V – X) bendrojo lavinimo klasėms, tačiau šis metodas ypač tinkamas ikimokykliniame amžiuje, kai vaikui ugdymo procese būtina kaitalioti veiklas, nes jis nesukoncentruoja dėmesio ilgesniam laikui vieno pobūdžio veiklai.

Ikimokyklinis muzikinis ugdymas, kaip savarankiška kryptis muzikos pedagogikoje, pirmus žingsnius žengė A. Katinienės dėka. 1974 m. Maskvoje ji apgynė daktaro disertaciją, kurioje išskyrė muzikos klausymąsi, kaip vieną iš esminių muzikinio auklėjimo formų. Tinkamai parinkti kūriniai atitinkamam vaikų amžiui, pasak mokslininkės, veikia per vaiko jausmus, sąmonę. „Muzikos klausymas padeda ugdyti ir vaiko emocines, dorovines, protines savybes.“ (Katinienė 1983). A. Katinienė išskyrė dar vieną muzikinio ugdymo sritį – muziką su judesiais, studijavo ir ritminių pratybių poveikį – „Ritmikos pratybos padeda formuoti vaiko asmenybės pažintinę, valios ir emocinę sferas.“ (ten pat, p. 63). A. Vaičienė (1986) teigia, kad svarbu ugdyti ne atskirus muzikinius gebėjimus, o visą jų kompleksą – bendrą muzikalumą. Tačiau ji atkreipia dėmesį, kad ikimokyklinėse įstaigose daug šokama ir dainuojama, žaidžiama ratelių, juos išmokę vaikai pasirodo šventėse, bet kūrybiškumo ugdymui ir bendrajam muzikalumui skiriama per mažai dėmesio. Nors šios išvalgos A. Vaičienės pastebėtos 1986 m., problema išliko iki šių dienų. Tad kyla klausimas, ar nevertėtų ikimokyklinį muzikinį ugdymą metodiškai susisteminti ir užtikrinti jo kokybę?

Apibendrinant galima teigti, kad didelė muzikavimo patirtis, sukaupia skirtingų istorinių tarpsnių, surado savo išliekamąją vertę šių dienų muzikos pedagogikoje. Muzikos pedagogų ir mokslininkų tyrinėjimai bei metodinės sistemos leidžia tikėtis kokybiško muzikinio ugdymo. Tačiau praktinis atotrūkis nuo teorinių rekomendacijų yra nemažas, o tai atima iš vaiko galimybę patirti visas muzikos galias jo sielai bei ugdyti muzikinius, emocinius ir pažintinius gebėjimus.

1.2. Pasaulinių ikimokyklinio/priešmokyklinio muzikinio ugdymo koncepcijų apžvalga

UNESCO inicijuotose pasaulinės meninio ugdymo konferencijose Lisabonoje 2006 m. ir Seule 2010 m., meninio ugdymo plėtros tiksluose siekiama „<...> užtikrinti meninio ugdymo, kaip esminio ir darnaus elemento aukštos kokybės švietimo atsinaujinimui, prieinamumą <...>“ (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, Seulo darbotvarkė). Bet iki šiol ankstyvojo ugdymo,

ypač muzikinio, svarbai nebuvo skiriama tiek dėmesio, nors ikimokyklinis muzikinis ugdymas tiek pasaulinėje pedagogikoje, tiek Lietuvoje turi savo istoriją.

Dar Antikos laikais muzikos mokymo svarbą nagrinėjo Aristotelis, Platonas ir kt. Ankstyvojo muzikinio ugdymo įtaką visuminei vaiko raidai akcentuoja ir E. Surjo (E. Souriau), E. Gordonas (Edwin Gordon), K. Orfas, E. Žakas-Dalkrozis (Emile Jaques-Dalcroze), Š. Suzukis (Shin'ichi Suzuki), D. Kabalevskis (Dmitrij Kabalevskij), Z. Kodajus (Z. Kodaly). E. Surjo teigė, kad vaikus reikia pradėti lavinti kuo anksčiau, nes muzika yra ankstyvoji jausmų ugdymo pakopa – vaiko svajonės, skatinamos muzikos, yra kilnesnės, ir kuo giliau vaikas įsiskverbia į muzikos paslaptis, tuo anksčiau jis dvasiškai subręsta. Taigi, galima teigti, kad vaikas tampa dvasiškai stipresnis ir lengviau galės pakelti iššūkius (Petkuvienė, 2010). J. Gėtė (Johann Wolfgang von Goethe) teigia, kad būtent muzika išmoko vaiką jausmų gyvenimo – subrandina jausmus, o tai yra labai gerai, nes laipsniškai bręstant jautrumui, yra vis svarbiau ugdyti jausmus ir muzikinis ugdymas tam yra puiki priemonė (Šečkuvienė, 2004).

Ankstyvojo muzikinio ugdymo koncepcija atsirado daugiau kaip prieš 300 metų. J. A. Komenskis (Jan Amos Komensky) laikomas pedagogikos klasiku, nors žodžio „pedagogika“ nevartojo, jau 1633 m. veikale „Magma didactika“ vienas pirmųjų įvertino ikimokyklinio ugdymo reikšmę. Žymus čekų pedagogas, rašytojas, visuomenės veikėjas, apibendrinęs pažangias savo meto pedagogines mintis, pirmasis Europoje parengė vientisos švietimo sistemos pagrindus. „J. A. Komenskis apibendrinimo pagrindu suformulavo pirmąsias pedagogikos išvadas, kurios išliko kaip klasikinės ugdymo teorijos teiginiai.“ (Bitinas, 1998). Į J. A. Komenskio sukurtą programą, apimančią kalbos ir sensorinių įgūdžių lavinimą, buvo įtraukta ir muzika. Ši ankstyvoji muzikinė patirtis turėjo padėti pagrindus tolesniam muzikos rašto ir grojimo muzikos instrumentais mokymuisi. Jo didaktikoje pagrindu laikomas prigimtinio atitikimo principas, kuris reiškia, kad visas mokymo vyksmas turi atitikti prigimtines vaiko ypatybes. J. A. Komenskio keliami didaktiniai principai ir taisyklės, sudarydami vieningą sistemą, siejami su svarbiausiu ugdymo uždaviniu – visapusišku asmenybės formavimu. J.A. Komenskio idėjomis žavėjosi ir G. Petkevičaitė-Bitė. Jai buvo priimtinas natūralus vaiko stebėjimas ir pažinimas ugdymo procese. Tačiau dėl priemonių trūkumo ir tuomet vyravusio verbalinio mokymo būdo, kurį J.A. Komenskis labai kritikavo, tuometinėje Lietuvos mokykloje šio pedagogo idėjų nebuvo laikomasi.

Vėliau, XVIII amžiuje, prancūzų filosofas Ž. Ž. Ruso (Jean Jacques Rousseau 1712-1778) savo švietimo koncepcijoje (Comenius, 2008) toliau plėtojo A. J. Komenskio idėjas. „Ž. Ž. Ruso suformuluota laisvojo ugdymo koncepcija iki mūsų dienų daro didelį poveikį ugdymo teorijai.“ (Bitinas, 1998). Filosofas ir rašytojas, šalia didžiulio literatūros, politinių ir socialinių

veikalų palikimo, yra parašęs teorinį darbą apie muziką ir teatrą, pats kūrė muziką – operas, romansus. „Ruso darbai ugdymo teorijoje ir praktikoje lemia ryškius muzikinio ugdymo filosofijos pasikeitimus, suteikia muzikiniam ugdymui pedagoginius psichologinius pagrindus. Jis ragino keisti iki tol vyravusią muzikinio ugdymo filosofiją (pripažinusią religinę taikomąją muzikos paskirtį), atkreipdamas dėmesį į muzikos mokymo estetinę, psichologinę ir socialinę vertę. Jis paneigė tuo metu egzistuojančią Prancūzijoje muzikos notacijos sistemą (fiksuočiasis *do*) ir siekė mokyklose įtvirtinti savo išplėtotąją – skaitmeninę. Jis sukuria naują, paprastesnę, gaidų rašymo ir skaitymo sistemą, pakeisdamas linijas ir gaidas paprastomis skaitmeninėmis reikšmėmis.“ (Jareckaitė, 2007). Filosofinis J. J. Ruso žvilgsnis, drąsus revoliucingas požiūris padarė didžiulę įtaką ir turi istorinę vertę ne tik ugdymo filosofijoje.

H. Pestalocis (Johann Heinrich Pestalozzi) toliau plėtoja naujas muzikinio ugdymo idėjas. Jo nuomone, muzikinė patirtis turi prasidėti nuo praktikos ir pereiti prie teorijos, todėl muzikos mokymą jis rekomendavo pradėti nuo dainavimo. Pirmiausia vaikai buvo mokomi liaudies dainų, o muzikos raštas buvo išmokstamas vadovaujantis patirtimi dainuojant. Muzikos mokymui šveicarų pedagogas siūlė tokią tvarką – ritmika, garso aukštumas, dinamika. Būtent toks eiliškumas taikomas ir šiandien ankstyvojo muzikinio ugdymo šiuolaikinių muzikos pedagogų metodikose. Daug reikšmės humanistas teikė mokytojo vaidmeniui. Anot jo, tai ne tik išsilavinęs žmogus, pasirengęs perduoti savo žinias vaikui – pirmiausia, jis turi nuoširdžiai mylėti vaikus, paisyti jų psichologinių ypatumų ir manyti, kad viskas, kas būtina jiems tobulėti, įeina į jo pareigas. Šiuo metu populiarus integralaus ugdymo pirmąsias mintis galima atrasti Pestalocio idėjose.

Svarbiu įvykiu muzikos ugdymo istorijoje tapo su H. Pestalociu bendradarbiavusių pedagogų išleistas leidinys „Muzikos mokymas pagal H. Pestalozzi principus“ (The teaching of music on Pestalozzian Principales). Jame teigiama, kad muzikos mokymas yra privalomas visiems vaikams ir, jeigu vaikai tinkamai mokomi, tai kiekvienas vaikas gali išmokti dainuoti ir skaityti natas. H. Pestalocio dėka XIX a. muzikos mokymas buvo įtrauktas į pradinių mokyklų mokymo planus.

Žymus Šveicarijos pedagogas ir kompozitorius E. Žakas-Dalkrozas į muzikos pedagogikos istoriją įėjo sukūręs muzikinio – ritminio ugdymo sistemą. Ženevos konservatorijos profesorius E. Žakas-Dalkrozas dėstė solfedį ir harmoniją, kūrė muziką – 7 komiškos operos, daug simfoninių, instrumentinių bei vokalinių kūrinių. E. Žakas-Dalkrozas buvo ypatingai muzikalus, tačiau domėjosi teatru ir tai turėjo įtakos atsirasti žymiajam „Dalkrozo metodui“. Iki šiol teatro meno studijose scenos judesio ir ritmikos užsiėmimuose yra taikomas šis metodas. Studijos ir draugystė su šveicarų teoretiku M. Liusi (Mathis Lussy), kuris parašė nemažai teorinių darbų apie judesio ir muzikos raišką, inspiravo ieškoti sąveikos tarp muzikos ir judesio,

proto ir kūno. Dirbdamas su studentais ir tobulindamas ugdymo metodus, vadovaudamasis Pestalocio idėjomis, sukūrė naują muzikos pedagogikos filosofiją, paremtą psichofiziologija. Už savo novatoriškas idėjas buvo atleistas iš konservatorijos, po to, finansuojamas turtingų verslininkų brolių Dornų, 1910 m. įkūrė Dalkrozo mokyklą. Vėliau panašios mokyklos kūrėsi visoje Europoje – Stokholme, Londone, Barselonoje, Sankt Peterburge. 1912 m. S. Peterburgo Dalkrozo mokykloje buvo apie 800 mokinių. 1915 m. Ženevoje įkuriamas Dalkrozo institutas, jo idėjų sklaida pasiekia JAV.

Dirbdamas drauge su neurologijos ir psichologijos profesoriumi E. Klaparedu (Edouard Claparede), įkūrusiu Ž. Ž. Ruso vaikų raidos tyrimo institutą, Dalkrozas tobulino savo metodiką iki sistemingo vientisumo. Jo ugdymo filosofija apjungia kūną, dvasią ir protą, euritmiją – ritmas, solfedis ir improvizacija. Dalkrozo koncepcijos idėjos sukūrė naują požiūrį muzikos pedagogikoje:

- Muzikos mokymas paremtas muzikalumu – emocine reakcija į muziką.
- Ritmo išgyvenimas ir atkūrimas judesiu yra paveikiausia muzikos raiškos forma.
- Klausos ugdymas turi eiti pirma intelektualaus muzikos pažinimo.
- Suteikiant galimybę vaikui judėti išreiškiant muzikos esmę, vaikas lengviau ir greičiau įsisavina muzikos esmę.
- Ritmo raiška kūno judesiais grindžiama improvizacija, kurioje atsiskleidžia vaiko individualybė ir asmeninis santykis su muzika.

Dalkrozo koncepcijos minusas, kad ši sistema lengvai priimama darželiuose ir pradinėje mokykloje, o vyresnėse klasėse įžvelgiama trūkumų, dar kartą patvirtina šio metodo reikšmę ikimokykliniame muzikiniame ugdyme. Dalkrozo sistemos idėjų galima rasti E. Gordonio, K. Orfo, Š. Suzuki metodikose. Atsižvelgdamas į visapusišką vaiko raidą, Dalkrozas sukūrė muzikinio ugdymo koncepciją, tinkamą jau ankstyvoje vaikystėje, iškeldamas ugdymo uždavinius – puoselėti kiekvieno vaiko unikalias savybes ir ritmika ugdyti emocijomis turtingą ir kūrybišką asmenybę.

Analizuojant ikimokyklinį muzikinį ugdymą būtina aptarti ir įvertinti kompozitoriaus, dramaturgo, aktorius ir muzikos pedagogo K. Orfo indėlį bei jo dukros muzikos terapeutės G. Orf (Godela Orff) idėjas. Jie „<...> muzikinio ugdymo bei terapinės intervencijos pagrindu laikė žaidimą ir improvizaciją, kurioje muzikinės veiklos elementai susilieja į vieną visumą ir remiasi natūraliu vaiko psichikos poreikiu judėti ir aktyviai pažinti pasaulį. Vaiko kūrybiškumas skleidžiasi muzikuojant elementariais instrumentais, naudojant paprasčiausias formas ir ritmus.“ (Kačiušytė-Skramtai, 2011).

Apie K. Orfą ir jo indėlį muzikos pedagogikoje galima rasti labai daug literatūros, tad norisi įsigilinti į jo muzikinės ugdymo sistemos, kurią jis pateikė penkių tomų veikalė „Orff-

Schulwerk“, aspektus, liečiančius ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinį ir visapusišką ugdymą. Anot Rūtos Girdzijauskienės, ikimokyklinio amžiaus vaikui žaidimas yra priemonė pažinti išorinį pasaulį, išreikšti savo emocinį požiūrį į jį, tapatintis su socialiniais vaidmenimis, ugdytis kalbinius gebėjimus ir pan. Žaisdami vaikai vaizduoja juos supančią aplinką, parodo, kaip jie vertina pastebėtus gyvenimo reiškinius. Vaiko žaidimas yra labai sinkretiškas, kintantis: pažintinius interesus nuolat keičia bendravimo, judėjimo, meninės saviraiškos ir kiti poreikiai.

K. Orfas rėmėsi Antikos teatro tradicijomis, tad jo metodikoje koreliuojasi (tarpusavyje siejasi ir priklauso) grojimas, dainavimas, judesys, melodeklamavimas, pantomima ir sudaro žaidimo visumą. K. Orfas, kūrybingai plėtodamas Dalkrozo euritmijos idėją, atskleidžia judesio, muzikos ir kalbos vienovės reikšmę. Ypatinę dėmesį jis skyrė žodžio išraiškai, melodeklamacijai – pajusti žodžio ritmą, atkartoti jį rečituojant, judant, grojant. K. Orfo sistema paremta natūralia vaiko prigimtimi – žaisti, judėti, improvizuoti, pasitelkiant kūno plastiką, balsą, instrumentus, ar bet ką, kuo galima išgauti garsą. Tad šalia natūralių žmogaus instrumentų – balso, kūno perkusijos – plojimai, pliauškėjimai, trepsėjimai ir kt., muzikos pedagogas siūlo dar dvi perkusinių instrumentų grupes – ritminius mušamuosius ir toninius. K. Orfas pabrėžė, kad vaikų kūrybinės galios ugdomos muzikuojant elementariais muzikos instrumentais, pasižyminčiais paprastumu, puikia skambėjimo kokybe, grojimo patogumu – todėl jo muzikos ugdymo sistema plačiai taikoma ikimokykliniame ugdyme. K. Orfo pedagogo svarbiausias bruožas – kūryba ir improvizacija labai tikslingas ankstyvojo amžiaus vaikams, kuriems daugkartinio kartojimo principas yra nepriimtinas, sunkiai valdomas – vaikas prigimtiniai yra kūrėjas ir geba pakartoti tik 1-2 kartus, ikimokyklinukas linkęs improvizuoti, pasitelkdamas žaidimo elementus.

Muzikos pedagogo dukra G. Orf toliau plėtojo tėvo idėjas ikimokyklinėje pedagogikoje, muzikos terapijoje, naudodama tą patį žaidimo principą, kur žaidimas suprantamas kaip muzikos, judesio, žodžio, dainavimo sintezė, improvizavimu pagrįstas muzikavimas ir terapinės intervencijos.

K. Orfo koncepcijoje pabrėžiama liaudies kūrybos svarba – muzikuoti siekiama pasitelkiant etnines tradicijas. Tai ypač svarbu ankstyvoje vaikystėje, kai genais išsaugotos liaudies dainų intonacijos yra lengviau suvokiamos ir priimamos. Liaudies kūryba, įpinta į vaiko kasdienį gyvenimą, leis jam ateityje geriau pažinti ir perimti tautinės muzikinės kultūros vertybes, o per jas suvokti ir pasaulinės muzikos dvasinę vertę.

K. Orfo idėjoms skiriamas nemažas dėmesys šiuolaikinėje Lietuvių muzikos pedagogikoje. Lietuvių pedagogai E. Balčytis, A. Katinienė, A. Piličiauskas ir kt. naudoja K. Orfo sistemos principus savo darbuose, kurdami savo, Lietuvos muzikos pedagogikos tradicijomis pagrįstas metodikas.

Vengrų kompozitorius Z. Kodajis, sukūręs autorinę muzikinio ugdymo koncepciją, didžiausią dėmesį skyrė vokaliniam ugdymui. Pedagogo įsitikinimu vaikų muzikinis auklėjimo pagrindas turi būti liaudies daina, nes ji yra muzikinės kultūros pamatas. (Balčytis, 1986). Dainavimas – kaip jausmų raiškos forma – yra vienas iš svarbiausių ikimokyklinuko emocinei raidai. Kodajis tikėjo meno auklėjamąja galia, muzikos poveikiu vaiko dvasingumui. Pagrindinis jo muzikinio ugdymo koncepcijos tikslas – muzikos pagalba puoselėti vaikuose grožio ir gėrio vertybes. (LMMA, 2005) Z. Kodajis teigė, kad muzikos skambesyje glūdi jėga, ugdanti dvasingumą, kelianti dvasinę žmogaus brandą. (Navickienė, 2005). Tačiau, kaip pažymi E. Balčytis (1986), nors ir plačiai taikoma, Kodajaus sistema gana vienpusiška ir dėl to sulaukė kritikos net pačioje Vengrijoje. Bet nagrinėjant ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinį ugdymą, būtina įvertinti Z. Kodajaus metodinius principus, išskiriančius dainavimo ir liaudies dainos svarbą.

Aktualu būtų paminėti ir japonų muzikos pedagogą, smuikininką Š. Suzuki ir jo „Motinos kalbos metodą“. Smuikininkas, supratęs, kad vaikai lengvai išmoksta motinos kalbą, nes nuolat ją girdi, išskyrė pagrindinius kalbos mokymosi principus ir pritaikė juos muzikos mokymui:

- Tėvai, mokydami vaiką kalbėti, niekada nepavargsta kartoti.
- Kartojimas klausantis yra ugdomas nuo pirmosios dienos.
- Ištaręs pirmą žodį, vaikas labai giriamas, o nesimokantis – nebaudžiamas.
- Vaikui sudaromos plačios raiškos galimybės.
- Nė vienas žodis nepraleidžiamas, o pridamas prie jau turimo žodyno.
- Kiekvienas žodis vis lengviau ištariamas ir lengviau įsimenamas.
- Skaitymui ir rašymui reikia pasirengti.
- Žmogus, gerai išmokęs kalbą, gali tapti oratoriumi.
- Mokantis kalbos, patiriamas džiaugsmas ir išmokstama daug naujų dalykų.

Šiniči Suzuki savo metodą pradėjo taikyti po II pasaulinio karo. Netrukus jis savo darbe pasiekė nepaprastų rezultatų. Jo teorijos dėka 3-5 metų vaikai kuo puikiausiai grojo smuikais sudėtingą repertuarą. Pedagogas pradėjo eksperimentuoti taikydamas metodą kitiems muzikos instrumentams bei disciplinoms. Rezultatai vėl pranoko lūkesčius: vaikai, neprarasdami gyvenimo džiaugsmo ir nenaudodami didelių pastangų, demonstravo puikius laimėjimus – grojo, dainavo. Š. Suzuki pasiekimai atvėrė jo metodui kelią į JAV ir Vakarų Europą. Po Š. Suzuki mirties 1998 m. jo veiklą tęsia Pasaulinė Suzuki asociacija, kuriai priklauso ir Europos asociacija (o šiai – Lietuva). „Motinos kalbos metodas“ patvirtina prielaidas, kad kiekvienam ikimokyklinio amžiaus vaikui muzikinė veikla gali būti prasminga, ugdo pastikėjimą savimi, padeda realizuoti save, atveria naujas perspektyvas.

Ankstyvąjį muzikinį ugdymą tyrinėjo ir JAV muzikos pedagogas E. Gordonas. Tyrinėdamas muzikos įtaką kūdikystėje ir ankstyvoje vaikystėje, Gordonas (1994) akcentuoja muzikinio ugdymo svarbą nuo gimimo iki 9 metų. Mokslininkas ištyrė, kad muzikiniai gabumai, veikiami aplinkos faktorių, lavėja tik iki devynerių metų. Vėliau, kaip teigia Gordonas, niekas negalės sustiprinti vaiko muzikos supratimo ir pomėgio – tokio lygio muzikiniai gabumai išliks visam gyvenimui. Gabumai stabilizuojasi, o pasiekimai – ne. Gordonas kaip ir Suzuki įžvelgia muzikinio ugdymo ir kalbos lavinimo sąsajas. Jis teigia, kad kaip mes galvojame kalbėdami, klausydami, skaitydami ar rašydami žodinį tekstą, taip pat turėtume gebėti galvoti klausydami, atlikdami, skaitydami ir užrašydami muziką. Sugebėjimas „mąstyti“ muzikoje Gordonui toks svarbus, kad jis net sukūrė atskirą žodį, apibūdinantį šį procesą – audiacija. Audiacija apibūdinama, kaip sugebėjimas mintyse girdėti ir suprasti muziką, kai nėra fizinio muzikos garso. Kai vaikas klausosi muzikos, jis girdi tikrą fizinį muzikos garsą, suteikia jam prasmę ir netgi pradeda numanyti, kas toliau skambės, taip kaip klausydami pokalbio mes suvokiame jo prasmę ir nuspėjame apie ką toliau bus kalbama. Mokslininkas teigia, kad audiavimas yra nuosekliai lavinamas ir šio proceso nereikėtų atidėlioti.

Daugelyje Vakarų ankstyvojo ugdymo programų muzika yra pagrindinis dalykas. Svarbią reikšmę ji įgauna grupinėse pamokėlose, padėdama įtraukti šeimas į šių pamokėlių veiklą, antra vertus, ji yra pagrindas glaudžios vaiko ir suaugusiojo sąveikos, padedančios geriau pažinti vienas kitą (Street, 1998). Muzikos edukologijos moksliniuose darbuose, pasaulinėse pedagoginėse sistemose analizuojama ir apibendrinama muzikinio ugdymo svarba. Tad verta pasinaudoti esamu patyrimu bei išvadomis ir pradėti mąstyti apie tai, kaip galėtume jas pritaikyti, adaptuoti priešmokykliniam ugdymui Lietuvoje, apjungdami pasaulinę patirtį, lietuvių edukologų įžvalgas ir tautinę etnokultūrą.

1.3. Lietuvos ikimokyklinio/priešmokyklinio muzikinio ugdymo samprata

1.3.1. Situacijos apžvalga

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, atsivėrė galimybės švietimo reformai, naujoms Vakarų Europos bei pasaulio ikimokyklinio muzikinio ugdymo idėjoms.

Lietuvos muzikos pedagogė ir kompozitorė Regina Poškutė-Gruen (ŠAC.ŠMM, 2005) po muzikos pedagogikos, muzikos teorijos ir kompozijos studijų, ieškojo naujų horizontų, tad Lietuvoje, o vėliau Vokietijoje lankydavo tarptautinės reikšmės muzikos pedagogų – A. Haidu

(Andre Hajdu, Izraelis), P. Hove (Pierre van Hauwe, Nyderlandai), K. Sonderso (Clark Saunders, JAV), E. Gordono (JAV) ir daugelio kitų kursus. E. Gordono metodas jau iš pat pradžių tapo pedagogei jos koncepcijos pagrindu; 2002 m. baigusi Filadelfijos Universiteto Gordono muzikos mokslo instituto kursą, ji gavo šio instituto Pirmojo lygio meistriško pažymėjimą „Ankstyvasis muzikinis ugdymas“. Dar studijuodama Vilniuje, Regina Poškutė-Gruen tapo Lietuvos Švietimo ministerijos Muzikos švietimo centro darbuotoja, atsakinga už naujus muzikos mokymo planus, muzikos pedagogų tobulinimosi kursų sudarymą bei bendradarbiavimą su užsienio muzikos pedagogais. Ši jos aktyvi veikla turėjo didžiulės įtakos tolimesnei ikimokyklinės muzikos pedagogikos Lietuvoje raidai ir sklaidai. Nuo 2001 metų organizuojamose Tarptautinėse muzikinio ugdymo konferencijose „Vaikas ir muzika“, seminaruose inicijuojamas kitoks požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaiko visapusišką muzikos pagalbą. Per visą tą laiką ji dirbo mažų vaikų muzikos mokytoja Lietuvoje, o nuo 1998 m. – muzikos mokytoja Vokietijoje, visas mokslines patirtis ir teorijas išgrynindama praktikoje.

Buvusio kultūros ir švietimo ministro D. Kuolio 1990 m. inicijuota idėja A.P.P.L.E. (American Professional Partnership for Lithuanian Education – Amerikos pedagogų talka Lietuvos švietimui, angl.) išsiplėtė ir tęsiama iki šių dienų. Daugiametės A.P.P.L.E. prezidentės dr. Emilijos Sakadolskienės bei kitų muzikos darbo grupės narių iniciatyva ikimokykliniam muzikiniam ugdymui atsirado naujos erdvės. Po dešimtmečio (2000 m.) E. Sakadolskienė supažindino Lietuvos muzikos pedagogus su E. Gordono muzikos mokymo idėjomis ir jų praktine raiška – Vilniuje ir Klaipėdoje inicijavo Temple Universiteto (JAV) profesorės, garsios pasaulyje ankstyvojo muzikinio ugdymo specialistės Beth M. Bolton kursus „Mokykime muzikos pačius mažiausius“. E. Gordono muzikos mokymo teorijos mintys po truputį ėmė sklaidyti Lietuvos ikimokyklinio muzikinio ugdymo padangėje.

Tais pačiais (1990) metais, Dalija Latvėnienė Panevėžyje įkūrė mokyklėlę visai šeimai „Strazdanėlės“: „Nepriklausomybė paskatino kitaip pažiūrėti į priešmokyklinuką, ėjome į pagalbą tėvams ieškodami meninio – muzikinio ugdymo, lavindami kūrybiškumą, puoselėjant šeimos vertybes“ (Latvėnienė, 2013). 2002 m. Sonata Latvėnaitė-Kričienienė įkūrė „Strazdanėlių“ filialą Vilniuje. Vadovaujantis pasaulyje pripažinta Edwino E. Gordono ankstyvojo vaiko muzikinio ugdymo sistema, ilgainiui susiformavo unikali ir tvirta plataus vaikų meninio ir fizinio ugdymo tradicijos. Svarus „Strazdanėlių“ pedagogų indėlis puoselėjant muzikinio ugdymo sklaidą ir tobulinimą Lietuvoje. Jie aktyviai dalyvauja ir talkina nuo 2001 metų Reginos Poškutės-Gruen iniciatyva organizuojamose konferencijose „Vaikas ir muzika“, o nuo 2012 m. tapo pagrindiniais šių konferencijų organizatoriais. Konferencijų lektoriai – pripažinti pasaulyje muzikos pedagogai, mokslininkai iš JAV (Beth M. Bolton, Richard F. Grunow, Christopher Azzara ir kt.), Vokietijos (Michael Siefke, Maria Seeliger ir kt.),

Didžiosios Britanijos (Jackie Roberts, Alison Street ir kt.), Italijos, Portugalijos, Brazilijos ir kt. Konferencijose didžiausias dėmesys skiriamas ankstyvajam muzikiniam ugdymui, įvairiems muzikinio ugdymo metodams, moksliniams tyrimams, vedami praktikumai mokytojams, vyksta atviros pamokos su vaikais, organizuojamos diskusijos.

1992 m. LR Švietimo ir mokslo ministerija įsteigia Muzikos švietimo centrą, kuriame pradėjo veikti vaikų meninė studija „Gama“. Tai buvo viena pirmųjų įstaigų Lietuvoje, kurioje siekta sukurti įvairiapusį 3-6 metų vaikų meninį ugdymą ir įgyvendinti įvairius menus – muziką, dailę, šokį bei teatrą jungiančius sceninius projektus – operas, miuziklus, šokio ir judesio spektaklius. 1993 m. studija išaugo ikimokyklinį amžių, meninę sritį praplėtė bendruoju ugdymu ir tapo pradžios mokykla, vėliau pagrindine ir vidurine mokykla. Muzikos mokymo koncepciją modeliavo E. Sakadolskienė, Regina Poškutė-Gruen ir ikimokyklinio ugdymo skyriaus vedėja, muzikos mokytoja, A.P.P.L.E. dėstytoja Laima Sirutienė, kuri šalia savo metodikos ėmė taikyti E. Gordono ankstyvojo muzikinio ugdymo elementus bei dr. Dž. Feierabendo (John Feierabend) metodinę medžiagą. Profesorius Dž. Feierabendas yra vienas pirmaujančių ankstyvos vaikystės muzikos ir judesio vystymo conceptualų, The Hartt School Universiteto Hartforde direktorius ir Amerikos Kodaly Edukatorių organizacijos (Organization of American Kodály Educators) prezidentas.

1993 m. savo veiklą pradėjo Yamaha muzikos mokykla. Šiandien tai labiausiai išplitusi Lietuvoje muzikinio ugdymo įstaiga, turinti per 80 mokyklėlių 37 Lietuvos miestuose ir miesteliuose. Yamahos mokyklose mokosi apie 3000 vaikų. Nuo 6-8 metų vaikai mokomi groti klavišiniais, gitara, fleita. Ugdytiniai dalyvauja įvairiuose konkursuose, sulaukia įvertinimo. Šalia instrumentinio mokymo užsiėmimų, yra studijos ikimokyklinukams, kuriose muzika lavinami vaikai nuo 4 mėn. Yamahos muzikos mokyklos koncepcija pirmą kartą buvo pristatyta 1954 m. Japonijoje, kaip ankstyvojo muzikinio lavinimo dalis. Programoje akcentuojama veikla ir motyvacija, skatinamas vaikų kūrybiškumas. Tačiau, nenaudojant pasaulyje pripažintų muzikinio ugdymo metodikų, ugdymo kokybė labai priklauso nuo pedagogo asmenybės, kvalifikacijos ir kūrybiškumo. Tai inspiravo atsirasti nemažai alternatyvių muzikos ugdymo mokyklėlių mažiesiems.

1994 m. Lietuvoje startuoja projektas „Gera pradžia“ (Step by step), kai G. Sorošas (George Soros) savo įkurtam Atviros visuomenės institutui (OSI, Open Society Institute, angl.) paskyrė nemažai lėšų parengti ikimokyklinio ugdymo programą Rytų ir Centrinės Europos, taip pat buvusios Sovietų Sąjungos šalims. Šio švietėjiško projekto tikslas – pateikti asmenybės sklaidą skatinančią ugdymo metodiką, ir pirmą kartą įtraukti šeimas į vaikų ugdymą. Projekte dalyvavo apie 40 000 ikimokyklinukų. Buvo išleista knyga, kurioje tarp kitų veiklų kasdieninėje vaiko darbotvarkėje buvo skirtas laikas muzikai. Projekto autoriai naudojo Z. Kodajaus bei K.

Orfo metodikas. Didelį dėmesį skyrė integruotai muzikinei veiklai, akcentuodami jos poveikį atskiroms vaiko raidos sritims – „Muzika – tai vienas turtingiausių šaltinių mokant mažuosius. Tai natūrali jų žaidimų dalis, teikianti daug tinkamų ir ugdančių sąveikos su suaugusiųjų pasauliu progų. Muzikai nereikia brangios ir sudėtingos aparatūros; vertingiausias instrumentas – žmogaus balsas. Subtilūs saitai sieja muziką ir emocijas, muziką ir kalbą.“ („Į vaiką orientuotų grupių kūrimas“ (1997, p. 256).

Rasa Dikčienė-Zurbaitė, nuo 1991 m. dirbusi muzikos švietimo centro muzikos programų koordinatore, 1995 m. įkūrė vaikų meninę studiją „Diemedis“ ir iki 2006 m. jai vadovavo. Kuria muziką ikimokyklinio amžiaus vaikams, yra visų šios studijos spektaklių, bei vaikų operų muzikos autorė. „Diemedis“ vienas iš pirmųjų pradėjo dirbti su pačiais mažiausiais 1-3 metų vaikučiais. Regina Poškutė-Gruen kuravo šios studijos pirmuosius žingsnius, pati vedė muzikos pamokėles mažiesiems. A.P.P.L.E. inicijuotų E. Gordono sistemos mokymų dėka „Diemedžio“ pedagogai iki šiol sėkmingai dirba, vadovaudamiesi šia audiacijos metodika ir B. M. Bolton idėjomis. Ritmikos užsiėmimuose sėkmingai naudoja BAPNE metodą (<<http://www.percussion-corporal.com/>>), bet nepamiršta ir tautosakos – ieškoma kūrybinės raiškos tekstuose, žaidimuose. Bendro, visų veiklų grupės kūrybinio proceso išdava – muzikinis spektaklis.

1998 m. įsikuria Lietuvos Š. Suzuki muzikos mokytojų asociacija. „2004 m. ESA (European Suzuki Association) konferencijos ir Lietuvos Š. Suzuki muzikos mokytojų asociacijos pripažinimo tikroju ESA nariu situacija iš esmės pasikeitė. Europos asociacija tiesiogiai pradėjo rūpintis Suzuki mokytojų rengimu Lietuvoje“. (Aukštkalnytė, 2007) 2002 m. Š. Suzuki mokyklėlė Kaune išsikovoja pradinės mokyklos statusą, formuojamos pirmosios ir priešmokyklinės klasės.

2009 metais Lietuvos ikimokyklinio ugdymo padangėje pasirodė Kindermusik mokyklos licencijuoti mokytojai. Šiuo metu jau aktyviai veikia virš 10 Kindermusik mokyklėlių įvairiuose Lietuvos miestuose. Kindermusik klasių programos vadovaujasi moksliniais tyrimais ir pasaulyje pripažintomis metodikomis – Z. Kodajaus, K. Orfo, Š. Suzuki. Jau 30 metų tobulindama ankstyvojo mokymo programą bei produktus, Kindermusik turi patikimą vardą pasaulyje tarp muzikos ir judesio programų, skirtų vaikams nuo kūdikystės iki septynerių metų. Kindermusik programa vadovaujasi ankstyvo vystymosi principais, pritaikytais tam tikro amžiaus vaikų raidai, kuriuos yra patvirtinusi Nacionalinė vaikų lavinimo asociacija (National Association for the Education of Young Children (NAEYC)). Taip pat Kindermusik filosofija vadovaujasi ankstyvojo ugdymo ekspertų, tokių kaip Piaget, Montessori ir Greenspan darbais. Kindermusik mokyklos programa buvo sukurta Vokietijoje, vėliau ją išpopuliarino pasaulyje (veikia daugiau nei 80 šalių) JAV muzikos pedagogai.

Nemažą indėlį ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme įneša ir daugelis kitų, neformalaus vaikų švietimo įstaigų – tai miestų bei rajonų savivaldybių švietimo skyriams, kultūros centrams priklausantys kolektyvai, mokyklėlės, mėgėjiškos veiklos būreliai. Ir nors jų tikslai dažniausiai nukreipiami rezultatyvios koncertinės veiklos link, pedagogų darbo kokybę, savaime suprantama, apibrėžia pedagogo išsilavinimas, asmenybė, kompetencijos ir gebėjimas tobulėti.

1.3.2. Muzikinio ikimokyklinukų/priešmokyklinukų ugdymo turinio specifiškumas ir veiklos formos

Priešmokyklinis ugdymas – nuoseklioji švietimo sistemos pakopa, kurios paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą. (Švietimo įstatymas, 2006). Ši pakopa – ikimokyklinio ugdymo tąsa, tačiau turinti kokybiškai naujų, specifinių tikslų ir uždavinių. Priešmokyklinis ugdymas apjungia ugdymą šeimoje arba ikimokyklinėje įstaigoje (darželyje) ir mokykloje. Pagal Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo ministerijos patvirtintą bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, muzikinis ugdymas įeina į meninių kompetencijų ugdymą. Šioje programoje numatyta „<...> muzikuojant – klausant muzikos, dainuojant, ritmuojant, grojant, improvizuojant ugdytis muzikinius gabumus (ritmo ir metro, melodijos ir dermės jausmą, muzikinius intonacinius vaizdinius) bei gebėjimus (intuityviai ir sąmoningai suvokti muziką bei muzikinę kalbą, įvaldyti balso diapazoną, siekti tikslaus intonavimo, pajauti ritmą, iškalbingai reikšti emocijas, išlaikyti dėmesį, lavinti muzikinę atmintį).“ (ŠMM, 2002, p.35) Programoje yra pabrėžiama, kad muzikinė ugdymoji veikla yra pati svarbiausia ir „<...> jos neturėtų užgožti pasirengimas šventėms ir perdėtas pasiekimų vaikymasis.“ Vetlugina (1968), teigdama, kad muzikinės veiklos būtinumo įrodinėti nereikia, nes ši praktinė veikla natūraliai pasireiškia vaiko gyvenime tiek spontaniškai, tiek iš šalies organizuojama, pažymi, kad tai ne visada kokybiška veikla. Autorė pabrėžia, kad muzikinis ugdymas svarbus įvairaus amžiaus vaikams, tačiau niekam jis nėra toks reikšmingas, kaip ikimokyklinio amžiaus vaikui. A. Vaičienė (1986) taip pat teigia, kad muzikalumas ikimokykliniame amžiuje yra labai sudėtingas ir aktualus klausimas – dažnai pedagogai vaikus skirsto į „muzikalius“ ir „nemuzikalius“, pastaruosius nušalindami nuo bet kokios muzikinės meninės veiklos. Ji atkreipia dėmesį, kad tokią klaidą daro ne tik pedagogai, bet ir šeima, nuvertindama vaiką, kaip neturintį muzikinių gebėjimų. Tačiau, kaip anksčiau buvo minėta, daugelis tyrėjų pripažįsta, kad muzikiniai gebėjimai yra lavinami, o muzikinė veikla turėtų būti įvertinta visuminiam vaiko ugdymui – tiek emocijų/socialinių, tiek kognityvinių gebėjimų vystymui.

Norint įgyvendinti šiuos tikslus, būtina ugdyti bendrą muzikalumą, taikant kompleksinio ugdymo metodus. Psichologas Teplovas (1947), nuodugniai ištyręs muzikinius gabumus, suformuluoja tris pagrindinius komponentus:

- Dermės jausmą.
- Muzikinį ritmo jausmą.
- Muzikinius vaizdinius.

Visas šias tris sritis formuoti ir lavinti galime tik muzikinėje veikloje. Pati lengviausiai priinama muzikavimo forma 5-6 metų vaikui yra dainavimas, tyrinėjimas muzikos instrumentų (grojimas), judant pagal muziką, muzikavimas žaidžiant.

Apibendrinant galima teigti, kad kompleksiškas muzikinis ugdymas sudaro prielaidas ugdyti visus vaiko gebėjimus. Tačiau, tai gali būti iššūkis pedagogui dėl kompetencijos stokos ar nesudarytų atitinkamų sąlygų – muzikos instrumentų stygiaus, skurdžios fonotekos ir pan.

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ IR KOGNITYVINIŲ GEBĖJIMŲ RAIŠKA

2.1. 5-6 metų ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus psichosocialinės raidos ypatumai

Tam, kad priešmokyklinis ugdymas būtų pilnavertis, pedagogai turi sukurti visapusišką asmenybės sklaidą skatinančią programą. Norint įvertinti 5-6 metų vaiko ugdymosi poreikius, būtina suprasti to amžiaus vaikų raidos ypatybes. Tai fizinė, psichinė, emocinė, socialinė vaiko raida. Svarbu nepamiršti, kad tai yra bendrosios raidos savybės, o kiekvienas vaikas – nepakartojama asmenybė, turinti unikalias prigimtinės savybes, veikiamas šeimos, aplinkos, kultūros, sveikatos veiksnių. Tačiau yra aiškūs raidos dėsniumai, būdingi konkrečiam amžiui. Galima būtų apibendrinti 5-6 metų vaikų raidos ypatumus. „Visai normalus bet kokios vaiko vystymosi srities – fizinės, socialinės, kalbos ar pažintinės – skirtumų diapazonas yra dveji metai.“ (Wood, 1994).

Egzistuoja du priešingi požiūriai į asmenybės raidą – Ž. Pjažė (Jan Piaget), Z. Froidas (Sigismund Freud), E. Eriksonas (Erik Erikson), B. Č. Njumanas (Bernard Charles Newman) ir kt. skiria atskiras vystymosi fazes, o humanistinės, egzistencinės metodologijos šalininkai teigia, kad žmogus vystosi subtiliai ir nuolat auga, ir šis individualus procesas priklauso nuo unikalų biologinių prielaidų ir specifinės patirties (Beresnevičienė, 2003). Fazinio vystymosi autoriai žmogaus vystymosi raidą dalija į fazes, kuriose įgyjama tam tikrų kompetencijų, susiduriama su įvairiomis problemomis. Pereinant iš vienos fazės į kitą, patiriama krizė. Asmenybės vystymosi krizė – persitvarkymas, globalūs kokybiniai pokyčiai, vidinis konfliktas. Apie 5,5 gyvenimo metus išrinka viena iš vystymosi krizių – tai susiję su galvos smegenų vystymosi pokyčiais, jų branda. Tai perėjimo į mokyklinį amžių krizė. 7 metų amžiaus krizė – socialinės kilmės. Vaikas pradeda lankyti mokyklą. Jei mokyklą pradeda lankyti anksčiau, krizė pasireiškia šeštaisiais gyvenimo metais. E. Eriksonas atkreipė dėmesį į vaiko vidinius konfliktus, kurie būdingi kiekvienai raidos stadijai ir teigė, kad labai svarbu, kaip konfliktas bus išspręstas, nes sėkmė arba nesėkmė turės įtakos tolesnei žmogaus raidai. (Žukauskienė, 2001). O. Monkevičienė (2003 m.) akcentuoja, kad priešmokyklinis amžius yra gana sudėtingas ir lemia ugdymosi mokykloje sėkmę. Galima teigti, kad 5-6 metų vaiko parengimas mokyklai tiesiogiai susijęs su viso gyvenimo ugdymosi pasiekimais – jo fizinis pasirengimas, psichinės srities – mąstymo, dėmesio, atminties gebėjimai, socializacija, emocinė branda bus tvirtas pagrindas žengti pirmus žingsnius mokykloje.

Fiziniai raidos ypatumai. Šiuo laikotarpiu auga, tvirtėja kaulų ir raumenų sistemos. Penkiamečiai ir šešiamečiai labai judrūs ir aktyvūs – bėgioja, gestikuliuoja rankomis, šokinėja, ieško būdų užsiimti judria veikla. „Greitis – šešiamečių siekis.“ (Wood, 1994). Priešmokyklinio ugdymo pedagogai galėtų pasinaudoti Dalkrozo metodu ir suteikti vaikams galimybę judesiu perteikti muzikos ritmą, nuotaiką. Muzikos pagalba galima mokyti vaikus kontroliuoti savo aktyvumą – pratimai: judėk ir sustok, judėk greitai – lėtai ir t.t. Taip lavinama ne tik judesių koordinacija, bet ir dėmesingumas bei susikaupimas reikiamu metu. „Priešmokyklinukams būdinga žemo lygio mikro- ir makro judesių koordinacija.“ (Girdzijauskienė, 2009). Muzikiniai žaidimai, perkusiniai instrumentai ne tik suteikia galimybę lavinti ritmo pojūtį, gilina muzikinę patirtį, bet ir lavina koordinaciją. Vaikas atranda judėjimo prasmę kurdamas ir tyrinėdamas. Tokio amžiaus vaikai pradeda skirti kairę nuo dešinės, tad daugelis muzikinių ratelių, dainelių ir šokių galėtų pasitarnauti šiam suvokimui įtvirtinti. Nežiūrint į labai aktualų fizinio aktyvumo poreikį, tokio amžiaus vaikai greitai pavargsta, skundžiasi negalavimais. Muzikos klausymas šiuo atveju pasitarnautų kaip terapija, atpalaiduotų ir nukreiptų dėmesį į dvasinių išgyvenimų pasaulį.

Emocinė raida. Fiziniais veiksmais vaikai perteikia ir savo emocijas – ploja rankomis, šokinėja, bėgioja džiaugdamiesi, supykę – puola muštis, bėga slėptis, mēto daiktus. Emocijas reiškia ir garsais – šūkauja, aikčioja, barasi. „Visi išgyvenimai (džiaugsmas, liūdesys, baimė, pasitenkinimas ir kt.) reiškiami raiškiai ir atvirai.“ (Girdzijauskienė, 2009). Tačiau šiame amžiaus tarpsnyje tik formuojasi vaiko emocinė kompetencija – nustatyta, kad nedidelė vaikų dalis susivokia savo jausmuose, geba juos įvardyti, apie juos kalbėti (Gasiūnienė, 2007). Penkerių – šešerių metų amžiuje formuojasi vaiko savigarbos jausmas. Taigi, šiuo metu ypač svarbus pozityvus individualių gebėjimų įvertinimas ir palaikymas. Muzikinių pratimų ir žaidimų įvairovė suteikia galimybę vaikui sustiprinti pasitikėjimą savo unikaliais įgūdžiais. Kūrybingumas muzikuojant, improvizacija, padės vaikui išmokti „rizikuoti“, nebijoti suklysti, nes atėjus į mokyklą, vaikams kyla stiprus noras save įvertinti teigiamai, o tai sukelia ne tik teigiamas emocijas – tuo pat metu nerimaujama dėl to, kaip seksis mokykloje, ar nenuvils artimųjų, kaip įvertins mokytojas ir klasės draugai. „Vaikai tarytum gyvena nuolat pasirengę patirti nepasitikėjimą savo jėgomis, bijodami nesėkmės ar negebėjimo atlikti užduotis.“ (Girdzijauskienė, 2009).

Muzika ypatingai veikia žmogaus emocijas, nepriklausomai nuo jo amžiaus. Atsižvelgiant į tai, kad vaikai yra labiau emocingi, nei suaugę, galima daryti prielaidą apie didžiulę muzikos įtaką vaikų emocijoms. Ramindami savo vaikus, jau gilioje senovėje, visų tautų šeimose dainuodavo ar niūniuodavo lopšines. Kiekvienoje kultūroje yra linksimų šventinių dainelių, kurių pagalba vaikai išreiškia džiugesio emocijas. Liūdnos dainos gali padėti suvokti ir

išgyventi sudėtingesnius jausmus – vaikas susipažįsta su savo emocijomis, patiria jas, sugeba jas įvaldyti. Muzikos emocinis krūvis nepaprastai didelis, tad muzikuojant, dainuojant ar klausant muzikos, galima padiskutuoti drauge su vaikais apie muzikos sukeltus jausmus – tai vėliau padės jiems suvokti save ir savo emocijas kritinėse jausminėse būsenose.

Socializacija. Atėjus į mokyklą, vienas iš ryškiausių procesų, vykstančių su vaiku, yra socializacija. Todėl ypač svarbi šio proceso eiga iki tol, priešmokykliniame amžiuje. Bendravimo įgūdžiai labai priklauso nuo asmeninių savybių, būdo bruožų, didelį vaidmenį atlieka aplinka ir jį supantys žmonės. „Tėvai ir pedagogai moko vaikus, kaip įsijungti į visuomenės gyvenimą, perimti jame egzistuojančias taisykles ir elgesio būdus, t.y. suaugusieji moko vaikus socializacijos aplinkoje būdų.“ (Juodaitytė, 2002, p. 135). Kad šis procesas sėkmingai vystytųsi, be aplinkos poveikio, turėtų būti lavinamas vaiko savarankiškumas ir iniciatyva, stiprinamas pasitikėjimo jausmas. Priešmokyklinukas, bendraudamas su kitais žmonėmis, siekia vis didesnio savarankiškumo, iniciatyvumo, vystosi savigarbos jausmas, atsiranda savikontrolės įgūdžiai. (Daniels, Stafford, 2000). Bendraudamas su kitais bendraamžiais ar suaugusiais, tokio amžiaus vaikas turėtų pamažu išsiugdyti socialinius įgūdžius, tokius, kaip jausmų atpažinimo bei nusakymo, gebėjimo dalintis, prisiimti atsakomybę, spręsti problemas, padėti aplinkiniams. Šiems ir kitiems įgūdžiams augti ypač svarbi vaiko emocinė būsena – jis turi jaustis saugus ir patirti sėkmę. Muzika ir muzikiniai žaidimai aplinką paverčia kūrybinga, žaisminga. Muzikuodami grupėje vaikai patiria bendrumo jausmą, improvizuojant ugdomi pasitikėjimas savimi, kurdamas vaikas patiria džiaugsmą ir sėkmę. „Muzikiniai žaidimai nėra tam tikrų veiksmų mokymasis, tai emocijų – nuostabos, laukimo, susižavėjimo skatinimas, muzikinės kulminacijos pajautimo lavinimas, be to, suteikia galimybę pasyvų patyrimą pakeisti į aktyvų dalyvavimą tam tikroje socialinėje terpėje.“ (Wylie, 2007). Kiekvienoje grupėje yra drovesnių ar pasyvesnių vaikų. Jiems labai sunku pasivyti aktyvesnius, drąsesnius, norinčius dominuoti vaikus. Pastarųjų ryški saviraiška, jie dažnai nepasitikinčius savimi, ar tiesiog lėtesnio būdo, paverčia pasyviais stebėtojais. Muzikiniai rateliai, žaidimai, bendra daina, kur visi dalyvaujantys atlieka tuos pačius veiksmus, padeda įtraukti tokius vaikus, kurie būtų tik stebėję veiklą iš šalies. Įsijungęs į bendrą veiklą, vaikas užmiršta savo nerimus, atsiranda pasitikėjimas, pajaučia bendravimo džiaugsmą.

Kognityvinių gebėjimų raida. Priešmokyklinukams dar būdingas visybinis suvokimas – pradžioje suvokiama visuma, o tik vėliau atskiros dalys. Problemos sprendžiamos konkrečiais veiksmais, o ne jų analize. Vyrauja sensorinė atmintis, kai informacija priimama per pojūčius – uoslę, regą, lytėjimą. Pagal Ž. Pjažę (Girdzijauskienė, 2009) maždaug 8-9 gyvenimo metais mąstymas pereina į formalių operacijų stadiją – problemos sprendžiamos logiškai, vyrauja asociatyvioji atmintis.

Klausant muzikos, 5-6 metų vaikui svarbu suvokti visumą, bet besigilindamas į detales – muzikos raiškos priemones – ritmą, tempą, dinamiką, vėliau atrasdamas ritminius darinius, išskiriant muzikos instrumentus, vaikas mokosi ieškoti priežasčių ir padarinių ryšio. Analizuojant, kodėl ir kokius jausmus atliepia muzika, kokie instrumentai iliustruoja vienus ar kitus reiškinius, vystosi loginis, analitinis, asociatyvus mąstymas – pavyzdžiui vaikas bando prisiminti, kaip atrodo dramblys, kaip jis juda, kokia jo aplinka, ir suprasti, kodėl jį iliustruoja kontrabosas, skambant fortepijonui (Sen – Sansas, 1835-1921, Žvėrių karnavalas, 1886; Dramblys).

Įvertinus 5-6 metų vaiko amžiaus psichomotorinius raidos ypatumus, galima daryti išvadą, kad priešmokyklinukas gana sparčiai vysto įvairius gebėjimus, tačiau jo minties eiga, suvokimas, labai skiriasi nuo suaugusio, ar kito amžiaus vaiko. R. Žukauskienė (2012) teigia, kad „<...vaikų turimas minčių supratimas yra kognityvinės raidos pagrindas...>“ (Žukauskienė, 2012, p.308), t.y. vaiko intuityvus suvokimas skatina jį tikrinti savo žinias, gilintis ir suprasti esmę.

2.2. Ikimokyklinukų/priešmokyklinukų emocinių ir kognityvinių gebėjimų samprata edukologiniu požiūriu

Emociniai ir kognityviniai gebėjimai tarpusavyje tarpusavyje susiję. Mari Rothbart (Mary Rothbart, 1994) pateikia išvadas, kad vaiko emocinės raidos metu kinta ne tik konkrečios emocijos, bet ir kognityviniai gebėjimai, t.y. emocijos tiesiogiai veikia kognityvinius pokyčius – kalbą, dėmesį, atmintį. Emocinei raidai turi įtakos patirtis ir atvirkščiai – emociniai pokyčiai reikšmingi patirties suvokimui. Priešmokykliniame amžiuje išryškėja gebėjimas kalbėti apie emocijas. Tai padeda vaikui suvokti savo emocinę patirtį bei pasidalinti ja su kitais. J. Dunn teigia, kad svarbiausias emocinės raidos rezultatas – socialinių santykių tiek artimoje aplinkoje, tiek supančioje kultūroje išvystymas. Emocinių ir kognityvinių gebėjimų sąveika yra abipusė – kintantis emocinis patyrimas veikia kognityvinę raidą, o pažintinių gebėjimų augimas turi tiesioginę įtaką emocijų kaitai.

Paskutiniojo XX amžiaus ketvirčio meninio ugdymo istorijoje ypatingas vaidmuo skiriamas kognityviam požiūriui. Vadovaujantis šiuo požiūriu, buvo sukurta mąstymo paradigma: mąstymo, susijusio su menu, bei ugdymo, lavinimosi, ar mokymo plano sudarymu. Kognityvinis požiūris išsirutuliojo iš dviejų skirtingų, tačiau sąveikaujančių srovių. Vienos užuomazgos susiformavo meno psichologijoje, ir jos atstovai daugiausia domėjosi vaikų gabumų tyrimu. Antrosios kūrėjai – filosofai ir meno pedagogai, jų dėmesio centre – meninio ugdymo tikslai bei programa (Matonis, 2000).

Naujausia kognityvizmo idėja skelbia, kad visa psichinė veikla yra pažintinė. Kognityvistai tyrinėjo nematomus vidinius procesus, paneigdami teoriją, kad moksliskai galima vertinti tik tai, kas akivaizdžiai matoma ar suskaičiuojama. Tačiau gamtos mokslų, matematikos ir daugelio kitų mokomųjų dalykų skirstymas į kategorijas nepasikeitė. Jie ir toliau buvo laikomi pažinimo dalykais. Kitoks buvo tik pažinimo supratimas, kuris apėmė ir nematomus mąstymo procesus bei turinį. Meniui šie pasikeitimai reiškė kategorijos pakeitimą. Iki tol jis buvo priskiriamas prie afektyviųjų, nepažinių dalykų. Pasak V. Matonio (2000), dabar menas tapo pažintiniu, kartu aprėpdamas intuityvumą, kūrybiškumą ir emocionalumą.

Asmenybės raidos požiūriu svarbu tai, kad į mokymą žvelgiama ne vien kaip į žinių perdavimą ar priėmimą, o kaip į informacinės erdvės tyrinėjimą, padedantį suprasti pasaulį, visatą ir sąvąjį Aš. Kognityvizmas pabrėžia aktyvų, kūrybinį mąstymą kaip asmenybės žinojimo kūrimą (Rinkevičius, Rinkevičienė, 2006). Muzikinis ugdymas sąveikoje su emocine raida garantuoja tinkamas sąlygas kognityvinei veiklai.

2.3. Muzikinės veiklos formų ir vaiko visuminio ugdymo sąsajos

Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) muzikinis ugdymas apibūdintas kaip meninė veikla – universali vaiko visuminio ugdymo priemonė. „Meninis, muzikinis ugdymas visais laikais užėmė išskirtinę poziciją bendrojo ugdymo proceso kontekste, todėl natūralu, kad ir šiandien pasaulyje jis suprantamas kaip vienas reikšmingesnių dvasinių, emocinių, intelektualinių, kūrybinių galių vystymosi pagrindas.“ (Strakšienė, 2009). E. Velička (1995) teigia, kad muzika itin glaudžiai siejasi su visomis disciplinomis: matematika, kalba, piešimu, kūno kultūra, aplinkos pažinimu. Muzikavimas teigiamai veikia ir vaikų intelektą – vaikai geriau mokosi ir kitus dalykus. Muzikinis ugdymas padeda vystyti atmintį, erdvės ir laiko suvokimą. Nors tradiciškai muzikinis ugdymas suprantamas kaip atskira ugdymo dalis, tačiau, kaip ir pati muzika, muzikinis ugdymas gali praturtinti kitas veiklas, integruotis į visas ugdomasias sritis. Muzika skatina sąvokų vystymąsi – dinamikos, tembro įvairovė, galime supažindinti vaiką su „tapatumo“ ir „skirtingumo“ sąvokomis. Muzikos pagalba galime mokyti skaičiuoti, skaityti, ugdyti pažinimo, socialinę, komunikavimo kompetencijas. Tiek lietuvių kalba, tiek kitos – visa sakytinė kalba yra ritminga ir melodinga. Vos pradėdami kalbėti, vaikai žaidžia garsais ir ritminiu, ir melodiniu pagrindu. Naudojant ir praplečiant šį natūralų vaikų žaidimą, lavinama tartis, turtinamas žodynas, muzikinė frazuotė padeda suvokti sakinio struktūrą, tuo būdu vysto minties raišką. Melodija padeda įsiminti daug ilgesnes frazes, nei vaikas sugeba išsakyti, vėliau ši patirtis atsiliepia vaiko kasdieninėje šnekoje. Muzika gali padėti sutvarkyti dienotvarkę: visa etnokultūra prisotinta dainų ir žaidimų, skirtų vienai ar kitai veiklai

apdainuoti, supažindinti vaikus, įtraukiant juos į tas veiklas – tiek į kasdieninius ritualus, tiek į sezoninių švenčių ruošybą ar kitą gyvenimišką veiklą, darbus. „Nuo pat atsiradimo muzika buvo skirta ritualiniams, religiniams, darbo, pedagoginiams, terapiniams, bendravimo, estetiniams, hedonistiniams ir kt. tikslams.“ (Jareckaitė. 2006).

2.3.1. Muzikinių gabumų plėtojimo galimybės

Pasak E. Gordonos (1999) mitas yra tai, kad vieni vaikai gimsta muzikalūs, o kiti ne. Net kalbant apie Mocarto genialius gebėjimus muzikai, pamirštama pridurti, kad jo tėvas buvo kompozitorius ir smuikininkas, kad jau nuo kūdikystės jis nuolat buvo skatinamas muzikuoti. E. Gordonas (1997), tyrinėdamas muzikinių gabumų ugdymą, nustatė, kad nors vaikas ir gimsta su tam tikru potencialu muzikai, tačiau iki 9 metų jis kinta, priklausomai nuo vaiką supančios muzikinės aplinkos. Kiekvienas vaikas turi įgimtų muzikinių gebėjimų. Tačiau tie gebėjimai gali atsiskleisti daugiau arba mažiau. Vaiko muzikinius gabumus ir potenciją iki devynerių metų galima tiesiogiai paveikti muzikalia aplinka, tikslingu ugdymu ir skatinimu. Tiek E. Gordonas, tiek Š. Suzuki muzikinį lavinimą lygina su gimtos kalbos mokymu. Visi vaikai lengvai išmoksta gimtąją, arba kaip teigia Š. Suzuki, motinos kalbą, nes nuolat yra jos apsupti. Muziką vaikai priima ir supranta taip pat natūraliai, kaip ir gimtąją kalbą. Tad, jei vaikui būtų suteikta galimybė gyventi muzikos apsuptyje, tikėtina, kad jo muzikos suvokimas prilygtų gimtosios kalbos mokėjimui. Žinant, kad muzikos, kaip ir kalbos, ugdymas yra ne produktas, o procesas, jį reikėtų pradėti puoselėti kuo anksčiau ir leisti jam plėtotis natūraliai. (Gordonas, 1999). H. Šečkuvienė, nagrinėdama priešmokyklinio amžiaus vaiko įtraukimo į prasmingą muzikinę veiklą aktualumą, taip pat teigia, kad mokslininkų atlikti tyrimai (Nadel, 1928; Teplov, 1947; Gordon, 1979, 1999) akivaizdžiai rodo, jog muzikinius gabumus tinkamiausia yra lavinti vaikystėje, todėl ypač aktualus tampa priešmokyklinis vaikų muzikinis ugdymas, suteikiantis galimybių atskleisti vaiko muzikinius gabumus ir lavinti gebėjimus.

Jei yra plėtojami muzikiniai gabumai, jie tampa pamatu vaiko kūrybinėms galioms augti. Muzikos prigimtis yra kūryba, tad, atrodytų, kad visoje muzikinėje veikloje yra potencialas kūrybinei raiškai. Tačiau, R. Girdzijauskienė (1995) pastebi, kad kartais mokiniai dainuodami ar grodami muzikos pamokose mokomi tik reprodukuoti muziką, kad neskiriama laiko vaikų kūrybiškumui reikštis. Ugdant kūrybiškumą muzikos pagalba, pagrindas yra improvizacija. Muzikinę improvizaciją vėl galime palyginti su kalba – vaikas, išmokęs žodžius, ne kartoja girdėtas frazes, o pats sukuria sakinius, sugeba išreikšti savo mintis. Kaip ir visa kūryba, taip ir muzikinė improvizacija yra ne rezultatas, o nuolat kintantis procesas, turintis konkrečius rėmus. Ikimokyklinukams šis procesas labai artimas. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad improvizacija,

kaip kūrybiškumo išraiška, kartais pralenkia muzikinius gebėjimus ir tampa pagrindu jų ugdymui. Pavyzdžiui, jei vaikas negali atkartoti ritminio darinio, jis tiesiog sukuria savo ritmą. Jei žaidžiame dainuodami ir vaikas nespėja įsiminti melodijos – jis, norėdamas dalyvauti žaidime, sukuria savo melodiją. Kurdamas, improvizuodamas bet kokio amžiaus vaikas ar suaugęs žmogus patiria palaimą, emocinį pakilimą. Priešmokyklinio amžiaus vaiko veiksmus valdo emocijos. Anot A. Katinienės, „<...> į supantį pasaulį ikimokyklinukas pirmiausia reaguoja emociškai, o tik po to įsijungia jo intelektas. Kuo stipresnis dirgiklis, tuo emocionaliau vaikas į jį reaguoja.“ (Katinienė, 2001). Kūrybinė veikla sureguliuoja emocinį foną, suteikia dvasinį pasitenkinimą. Kadangi pagrindinė 5-6 metų vaiko veikla yra žaidimas, tad pasitelkiant žaidimą galima ugdyti tiek muzikinius gebėjimus, tiek kūrybiškumą. Apjungus šiuos tris komponentus – žaidimą, muzikavimą ir kūrybiškumą (galima pastebėti, kad vaikai natūraliai tai apjungia savo asmeninėje žaidybinėje veikloje), išugdysime kūrybingą, darnią ir muzikalią asmenybę.

2.3.2. Vokalinių gebėjimų raiška skatinant ikimokyklinukų/priešmokyklinukų emocinius ir kognityvinius gebėjimus

Žmogaus balsas – tai ne tik bendravimo ir komunikacijos priemonė, tai ir mūsų asmeninis unikalus instrumentas saviraiškai ir muzikavimui. Tik atėjęs į šį pasaulį, kūdikis savo santykių į aplinką išreiškia balsu. Vaikui balsas yra pirma priemonė komunikuojant su išoriniu pasauliu ir su savimi – jis guguoja, čiauška, mėgdžioja garsus, verkia, juokiasi. „Jau 2-3 mėn. kūdikiai gali tyrinėti savo balsą ir juo žaisti <...>, o pirmųjų metų pabaigoje, jie jau gali žaisti ir garsažodžiais <...>“ (Street, 2013). Nuo pačių seniausių laikų žmonės niūniavo, dainavo vaikams. Bet koks melodinis darinys, kad ir dviejų ar trijų tonų, niūniuojamas suaugusiojo, sukuria tarp jo ir vaiko dvasinį ryšį, išliekantį visam gyvenimui. Juk mus jaudina vaikystėje girdėtos melodijos, kad ir iš televizijos ekrano, mes ilgam išlaikome su konkrečiais muzikos dariniais asociatyvų ryšį. Negalėdami prisiminti ankstyvojoje vaikystėje daugumos reiškinių ar veiksmų, labai gerai prisimename dainas, kurias mums dainavo mama. Dainuojant, ar girdint dainavimą, patiriamos pačios įvairiausios emocijos – dainuojantis balsas – tai ryšys tarp mūsų sielos ir dvasios. „Indijoje dar ir šiandien manoma, kad kiekvienas garsas, kurį ištariame, o juolab – padainuojame, daro tiesioginę įtaką fizinei, protinei bei dvasinei būklei. Žodžiai ir garsai, kuriuos ištaria žmogus, jaučiantis harmoniją su jį supančia aplinka, sukuria didelį pozityvų energetinį lauką, apsupantį ne tik jį patį, bet ir jo artimuosius.“ (Lygutas, 2012). Pasak Vydūno, dainavimas yra naudingas todėl, kad įgalina „savo vargus ir menkumus kiek pamiršti“, geriau

pajusti tos pačios prigimties žmones, tapti šviesesniais, doresniais, kilnesniais ir tauresniais, t.y. pasiekti aukštesnį žmoniškumo laipsnį. (Petrauskaitė, 1993).

Į dainavimą pažvelkime dviem aspektais – jo svarbą ugdant(is) ir kaip į balso formavimą – kokią reikšmę vaikui turi vokalinis ugdymas. Balso lavinimas siejasi su fiziniu ir psichiniu tobulėjimu. Fizinis tobulėjimas – pirmiausia tai kvėpavimo sistemos stiprinimas. N. Mameniškienė (1994) teigia, kad dainavimo pagrindas yra ir visada buvo kvėpavimas, kad įvaldžius teisingą, natūralų kvėpavimo mechanizmo darbą, balso aparato amžius pailgėja 10 – 20 metų. Visi kvėpavimo pratimai susiję su teisinga laikysena, neįtemptais pečiais, judesių koordinacija, jie stiprina tarpšonkaulinius raumenis, praplečia plaučių tūrį. Teisingas kvėpavimas reikalingas bet kuriam žmogui, ne tik dainininkui. Dainuojant mokomasi ne tik kvėpuoti, bet ir gerinama kraujotaka, vystoma klausos sistema, balso aparatas, artikuliacija, sprendžiamos logopedinės problemos. V. Jucevičiūtė-Bartkevičienė (2013) teigia, kad dainuojant atsiranda vidinio masažo poveikis vidaus organų sistemoms, stiprinama imuninė sistema, mažėja stresas. Vokalinis ugdymas yra puiki prevencija ligoms, o kartu ir gydymo būdas. Pateiksiu vieną pavyzdį. Penkerių metų vaikui suskaudo pilvuką, pradėjo pykinti. Mokytoja pasiūlė jam padainuoti savo mėgstamą dainą. Tai jam pasirodė keista, bet jis giliai įkvėpė ir uždainavo. Po kelių frazių pradėjo slūgti įtampa, atsipalaidavo pilvo raumenys (užsiėmė kita veikla, reikalinga dainavimui), dėmesys nukrypo į dainą, ir vaikas nebefiksavo pykinimo ir skausmo. Mylima melodija teikė ramybę. Po dainos vaikas pasakė, kad jam geriau – pabaigęs dainuoti prisiminė, kad turėjo problemų. Mokytoja pasiūlė padainuoti dar kartą. Sudainavęs antrą kartą vaikas šypsojosi ir džiaugėsi, kad jam „nieko nebeskauda“. Šis pavyzdys parodo ne tik fizinį dainavimo poveikį, bet ir „magišką“, psichologinę įtaką. Balsas tiesiogiai susijęs su žmogaus psichologija – jis atspindi mūsų savijautą ir kaip verbalinė priemonė išreiškia mūsų emocijas, mintis. Kasdieną mes girdime netinkamai suformuoto balso pastatymo pavyzdžių – žmogus kalba „ant vieno tono“, ne savo diapazone, nosiniu, falcetiniu balsu. Tokie žmonės dažnai jaučia psichologinį diskomfortą, bijo dainuoti, kalbėti viešai. Balsas atspindi mūsų asmenybę – mes galime juo didžiuotis, laisvai juo naudotis, bet galime baimintis būti išjuoktais. „Kritiniai komentarai apie mūsų balsą gali žėisti taip pat skaudžiai, kaip ir komentarai apie mūsų išvaizdą.“ (Numminem, 2005). Dainavimas, kaip balso formavimo priemonė, jau ankstyvojoje vaikystėje gali turėti lemiamą įtaką mūsų psichologinei savijautai ir ateityje. V. Jucevičiūtė-Bartkevičienė (2010) mano, kad dainavimas turi įtaką asmenybės formavimuisi, savo tautos ir pasaulio muzikinės kultūros paveldo ir šiandienų muzikinių aktualijų suvokimui, muzikinių – kultūrinių interesų plėtočiai, gebėjimui pristatyti savo regiono, šalies muzikinę kultūrą, kartu lemdamas vertybinių nuostatų formavimąsi, lengvesnę integraciją į platesnius sociokultūrinius junginius.

Tačiau verta pažvelgti į dainavimą kitu aspektu – kaip į komunikavimo priemonę. Vien pažvelgę į tautinį paveldą, galime susidaryti įspūdį, kiek patirčių bei žinių vaikams būdavo perduodama liaudies daina. Dainuojant buvo dirbama, dainuojant buvo bendraujama su vaikais – net pasakos su dainuojamais intarpais būdingos visų tautų kultūroms, dainuojant vaikai užmigdomi. Humanistinės pedagogikos skleidėjai savo edukacinėse video pamokose tėvams (2012) pataria – jei vaikas negirdi jūsų prašymo užsirišti batukus, tai tiesiog padainuokite jam – „užsirišk batukus“ (dvitonis). Tikslinga pradėti pamoką dainuojant ritualinę pasisveikinimo dainą, pasveikinant kiekvieną vaiką individualiai – kad ir paprasta melodija padainuotas vardas nuima stresą, sukuria gerą nuotaiką, veikia raminančiai, kūrybingai. „Kai pasisveikinimo ir atsisveikinimo, susitikimo ir išsiskyrimo ritualus lydi dainavimas, atsiranda potenciali galimybė muzikinę raišką pritaikyti kasdienėms užduotims. „<...> Dainuodami daineles <...> suaugusieji turi daug daugiau galimybių priartėti prie vaikų, skatindami juos pažinti save, suvokti savo prigimtį.“ (Street, 2006). Dainavimas kaip komunikavimo priemonė yra kūryba, tiesiogiai bendraudami mes improvizuojame, o tai sukuria kūrybingą atmosferą, atpalaiduoja. Dainuojantis balsas yra melodingesnis, švelnesnis. Kartais, norėdami atrasti kontaktą su vaiku, suaugę balsą nutylina, atsargiai šnibžda. Bet šnibždėjimo tembrinėje gamoje yra labai mažai atspalvių, intonacija neperteikia emocinių subtilybių. Dainuojantis balsas temбриškai visada spalvingas, puikiai atskleidžia visus emocijų niansus.

Dainavimas galėtų būti integruotas į daugelį ugdymo veiklų. Vos tik pradėję mokytis anglų kalbos, vaikai greit išmoksta anglų abėcėlę, nes ją mokosi dainuodami. Tuo tarpu, lietuvišką abėcėlę sunkiai prisimena dažnas lietuvis – iš meninės pakraipos studijų 300 studentų tik 12 mokėjo lietuvišką abėcėlę, o anglišką – apie 65 %. Tekstą įsisavinti taip pat būtų galima dainuojant – mes daug greičiau išmokstame dainų tekstus nei eilėraščius, todėl kad mūsų smegenyse melodinė slinktis tarsi įsirašo kartu „pririšdama“ tekstą. Analizuojant ir įsisavinant dainos tekstą, lavinamas ritmo pojūtis, atmintis. Gamtos pažinimui taip pat galima būtų panaudoti dainavimą. Pavyzdžiui, pamėgdžiodant paukščių balsus atsiranda ryšys su gamta – ne tik susipažįstame su paukščiais, bet atkartodami jų čiulbėjimą, giesmes, personifikuojame juos arba patys susitapatiname su jais. Daina padeda vaikui emocionaliau suvokti gamtą, formuoja estetinę pasaulėjautą. „Daina, integruota į gamtos aplinkos pažinimą, gali ją išplėsti, ilgiau išlieka ikimokyklinuko atmintyje, skatina jį savarankiškai domėtis įvairiais gamtos reiškiniiais.“ (Sankauskienė, 2009). Dainavimas taikomas spręsti logopedinėms problemoms, bet tuo pačiu lavinama artikuliacija, tartis, išskiriamos priebalsės ir balsės. Vaikas lengvai įsidėmi muzikinę frazuotę, o tapatinant melodijos frazes su pasakojimo struktūra, sakiniais, priešmokyklinukas geriau suvoks kalbos sintaksę.

„Dainavimo veikla yra ypač būtina asmenybės lavinimui, auklėjimui, estetinių pažiūrų, jausmų, meninio skonio ugdymui, dvasiniam turpinimui.“ (Lygutas, 2012).

2.3.3. Vaiko judesių raiškos bei motorikos lavinimas muzikos priemonėmis

Grojimas muzikos instrumentais savaime vaikams patrauklus, nes susijęs su judesiu – mušimas, kratymas, braukymas – perkusiniai, pūtimas, dūdelės skylių dangstymas – pučiamieji, stygų užkabinimas, griežimas smičiumi – styginiai. Grodamas muzikos instrumentais, vaikas lavina pirštų ir riešo judesius, derina akies bei rankos veikimą. Bet dažniausiai vaikai muzikuoja su jiems labiausiai prieinamu instrumentu – savo kūnu. Jie džiaugiasi jausdami ritmą, mėgaujasi ritmo kaita, spontaniškai reaguoja į skirtingo stiliaus, metro muziką, atliepdami jos dvasią ir nuotaiką. Muzikos dinamika jiems praplečia judesio amplitudę – girdėdami garsų maršą, jie juda plačiais, ritmingais konkrečiais judesiais, įsijausdami į plaukiančią tylią melodiją, jie juda plastiškai, bet atsargiai, kartais panaudodami tik smulkiąją motoriką. Muzikos pedagogai naudoja judesį kuriant, liaudies žaidimuose ar šokant, klausant muzikos, kad padėtų vaikams suvokti muzikos sąvokas – tempą, ritmą, dinamiką, metrą, intervalų santykį, frazės ilgį, tonikos suvokimui ir t.t. Mokslininkai (Ferguson, 2005; Flowers 1985) teigia, kad judesys vaikams yra kaip priemonė išreikšti šių sąvokų supratimą anksčiau, nei jie galės jas artikuliuoti. A. Reynolds (2005) atkreipia dėmesį, kad egzistuoja abipusiai ryšiai – judėjimas daro įtaką muzikalumui, o muzikalumas veikia judėjimą. Bet kokiu atveju, vaikai judėdami išreiškia muziką taip, kaip ją suvokia, kokias jiems sukelia emocijas, kaip jie ją jaučia. Dalkrozo metodas parengia vaikus greitai identifikuoti ritminius darinius, skirti garso aukštumą. M. Burell (2013), cituodama Dalkrozą, pažymi, kad vaikai judėdami bando eksperimentuoti kūnu kaip muzikos instrumentu – išsiaiškinti galimybes, išmokti kontroliuoti ir perteikti energiją, bei ją valdyti. Suaugusiųjų atliekamą muziką ir judesius vaikai mėgdžioja judėdami (Reynolds, 1995). Tačiau mėgdžiojimas yra tik laikinas pažintinis etapas – vaikas, iš prigimties būdamas kūrėjas, tą pačią veiklą vienodai pakartoti geba tik pora kartų. E. Gordonas (1997) pažymi, kad vaikams reikia atsiskleisti ir eksperimentuoti, kad kiekvieną kartą kartojant būtina improvizacija. Kūryba judant praplečia vaiko judesių raišką, lavina motoriką. E. Gordonas mano, kad judesys išmoko vaiką suderinti kvėpavimą, judėjimą ir dainavimą. Jis vadovaujasi šokio pedagogo Rudolfo von Labano (1879 – 1958) ištirtais judesiais, kuriuos Labanas aprašė ir įvardijo sąvokomis – tėkmė, svoris, erdvė, laikas:

- tėkmė – laisvi, ištisiniai judesiai;
- svoris – sunkūs ir lengvi judesiai;

- erdvė – asmeninė (apie save patį) ar bendra (susikibus su kitais), judėjimas vienoje vietoje ar judėjimas iš vienos vietos į kitą, judėjimas įvairiomis kryptimis ir skirtingais lygiais (pvz. aukštai, žemai), judėjimas tiesiai, vingiuotai, zigzagu;
- laikas – greiti ir lėti judesiai.

Kadangi penkiamečiai ir šešiamečiai nuolat juda, tai tikslinga tam judėjimui suteikti kūrybingumo, lavinant fantaziją, siejant jį su etnokultūra. Juk, jei tik yra galimybė, vaikai atliepia muziką judesiu. Judėjimas su muzika vaikui yra džiugi veikla – vienovė tarp kūno ir sielos. Deja, priešmokyklinukams muzikos pamokėlėse dažniausiai varžoma laisvė judėti, arba numatyti judesiai kartojami daug kartų.

„Judėjimas yra raktas į mokymąsi ne tik muzikos – stiprina motoriką, padeda vystyti smegenų veiklą, per tai vystosi ir asmenybė.“ (Burell, 2013).

2.4. Muzikinės veiklos integravimas į bendrą ugdomąją veiklą

Ne tik dainavimas, bet ir kita muzikinė veikla – ritmavimas, ritmo bei melodijų rašymas ir skaitymas, grojimas muzikos instrumentais bei prasmingas muzikos klausymas gali būti išnaudoti visose ugdymo srityse. Ne tik dainuojant lavinami kalbos įgūdžiai. Klausantis muzikos, o vėliau ir atpasakojant patirtas bei išgyventas emocijas, vystosi žodinio teksto supratimo gebėjimai, interpretuojant muzikos kūrinį, galima praplėsti geografijos, istorijos, etikos, religijos žinias. Analizuojant muziką ritmikos, melikos požiūriu, galima būtų ieškoti analogijų tarp muzikos ir matematikos, ugdyti loginį – matematinį intelektą. Ryšį tarp matematikos ir muzikos VI a. prieš Kr. atskleidė Pitagoras – jis atrado ryšį tarp natų ir trupmenų, kad garsų harmonija priklauso nuo tam tikrų skaičių santykių. (Ruzgas, 2012). Ne tik įsisamoninant santykį tarp tonų, bet ir ritmuojant yra lavinami matematiniai įgūdžiai. Priešmokyklinukai pirmiausia judesiu, eiritmija gali įvaldyti dvidalį ir tridali metrą, suvokti jų skirtumus. Vėliau kurdami ritmų darinius $\frac{4}{4}$ bei $\frac{3}{4}$ metre, juos užrašydami, o paskui ir skaitydami bei grodami muzikos instrumentais, vaikai galėtų lavinti skaičiavimo įgūdžius. Muzikuojant, muzikos sąsajos su matematika padės vaikui suvokti tokius reiškinius, kaip seka, simetrija, pasikartojimas.

Labiausiai integravimui į kitas veiklas, turbūt tinkama yra etnomuzika. Ne tik liaudies dainos, bet ir įvairūs rateliai, žaidimai. Pasitelkus žaidimą, kuris 5-6 metų vaikui yra vis dar pagrindinė veikla susipažįstant su išoriniu pasauliu, susitapatinant su socialiniais vaidmenimis, visapusiškai ugdantis, galima ugdyti visas reikalingas vaiko kompetencijas – socialinę, komunikacinę, pažinimo, meninę, sveikatos saugojimo. Danijos pedagogai atkreipia dėmesį, kad žaidimus norima išbraukti iš pedagogikos, o gal net apskritai iš visos darželio veiklos, ir kviečia pateikti argumentus politiniu lygiu, įrodyti, kad ankstyvojoje vaikystėje, kai vaikas mokosi

sparčiausiai, jo veikloje vyrauja žaidimas, bežaidžiant įgyjami kalbos pagrindai. Tai ir rodo, kaip žaidimas susijęs su mokymusi. (Starfeldt, Mathiasen, 1999). Didžiulis muzikinių žaidimų lobynas leidžia sukurti kūrybišką ir visapusišką vaiko ugdymą.

Muzikinius žaidimus sudaro:

- klausymas ir stebėjimas;
- judėjimas, kūno pusiausvyra ir koordinacija;
- prigimtinis kalbos muzikalumas;
- atmintis ir gebėjimas prisiminti;
- humoras ir laukimas tolimesnės žaidimų eigos;
- emocinis patyrimas ir išraiška;
- solidarumas ir socialumas;
- emocijų sužadimas ir nuraminimas;
- mąstymas, planavimas ir veiklos pagrįstumas.

Muzikinio žaidimo procese dalyvauja visos smegenų dalys (Wylie, Foster-Cohen, 2007). Vadinas, galima teigti, kad muzikinio žaidimo pagalba ugdymo procesas visapusiškas, ugdo visas vaiko kompetencijas. „Iš esmės pačių vaikų žaidimai savaime būna muzikalūs.“ (Wylie, 2009). „<... kasdienis pedagoginis darbas, kuriame vyrauja žaidimai, labiausiai ugdo visapusišką vaiko asmenybę ir sugebėjimus...>. (Starfeldt, Mathiasen, 1999, p. 37). Žaisdami vaikai kopijuoja tikrovę, įsijausdami į socialinius vaidmenis, įpindami įvairias iš gyvenimo paimtas detales. Tačiau tikrovė, dėka vaikų fantazijos, greit apipinama vaizduote, peržengiančia materialią tikrovę. Magiška žaidimo galia skatina vaiką fantazuoti, kurti, analizuoti. Danų pedagogai (1999) teigia, kad žaidimas yra judrios realybės ir fantazijos mišinys, leidžiantis vaikams pažinti juos supantį daugialypį pasaulį, atrasti santykį su bendraamžiais, ugdyti savimonę. Galima teigti, kad priešmokykliniame amžiuje, naudodamas žaidybinę patirtį muzikinėje veikloje, vaikas gali derinti išorinį ir vidinį pasaulį, ugdyti pažintinius ir emocinius savo gebėjimus.

3. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIŲ IR KOGNITYVINIŲ GEBĖJIMŲ UGDYMO MUZIKINE VEIKLA TYRIMAS

3.1. Bendroji tyrimo edukacinė idėja

Išanalizavus teorinę medžiagą ir išsiaiškinus, koks svarbus muzikinis ugdymas ikimokyklinio amžiaus vaikams, buvo pereita prie trečiojo tyrimo etapo, kai empiriškai patikrinta iškelta hipotezė. Tyrimu siekta išsiaiškinti muzikinės veiklos įtaką emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidai priešmokykliniame amžiuje. Tyrimo tikslui realizuoti buvo atliktas:

- 1) žvalgomas (pilotinis) tyrimas – anketinė apklausa,
- 2) pedagoginis eksperimentas (kvazieksperimentas),
- 3) eksperimentinės grupės vaikų tėvelių interviu,
- 4) stebėjimas.

Žvalgomajam tyrimui, siekiant apklausti kuo platesnę populiaciją, atsitiktiniu būdu buvo parinkti tėveliai, apsilankę parodoje „Vaikų šalis“ 2012 m. Anketine apklausa ketinta išsiaiškinti tėvų požiūrį į muzikinę veiklą. Toliau tyrime buvo atliktas pedagoginis eksperimentas (kvazieksperimentas)¹, kurio metu buvo vykdoma muzikinė veikla kontrolinėje ir eksperimentinėje grupėje. Šio metodo pasirinkimą lėmė nuostata, kad būtent stebėjimas padės iš arčiau įsigilinti į esamą padėtį, suvokti esmę, nepraleidžiant svarbių detalių. Papildomai buvo apklausti eksperimentinės grupės vaikų tėveliai, kuriems buvo pateiktas struktūrizuotas interviu. Atliekant apklausą buvo pasitelktas *interview* metodas. Siekiant išvengti dviprasmybių, interviuotojas turėjo galimybę paaiškinti klausimo/ atsakymo varianto prasmę. Interviu buvo įrašinėjami diktofonu, 2 buvo fiksuojami lape.

3.2. Tyrimo metodai, imtis, tyrimo organizavimas

Prieš pradėdant empirinį tyrimą, buvo parengtas tyrimo dizainas (1 priedas) ir numatyta tyrimo eiga, pradėdant žvalgomuoju (pilotiniu) tyrimu, kuris turėjo atskleisti tėvelių požiūrį į muzikinį ugdymą. Anketinės apklausos rezultatai paskatino tęsti tyrimą ir pereita prie kito etapo – pedagoginio kvazieksperimento.

¹ Atliekant socialinius tyrimus dažnai nėra galimybių visiškai suvienodinti eksperimentinių ir kontrolinių grupių parametrų, todėl tyrimai atliekami tik su iš dalies suvienodintais parametrais. Siekiant pagrįsti priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinių/kognityvinių gebėjimų ugdymo galimybes muzikine veikla, buvo taikytas pedagoginis kvazieksperimentas, kuriuo siekiama patikrinti tyrėjo parengto ugdymo proceso varianto kokybę.

Buvo pasirinktos dvi priešmokyklinukų grupės. Kiekvienoje grupėje po 7 penkerių – šešerių metų amžiaus vaikus.

Eksperimentinėje grupėje visi vaikai turėjo muzikines patirtis nuo trijų ar ketverių metų. Buvo stebimi vaikai, dalyvaujantys muzikiniuose užsiėmimuose, kuriuose, šalia etnokultūros ir E. Balčyčio (1986) metodinių rekomendacijų, buvo naudojama Orfo, Gordonio, Suzuki, Dalkrozo, Kodajaus, Montesori (1999) metodika. Eksperimento metu vaikai išmoko natų rašto, kurti ritminius ir melodinius darinius $\frac{4}{4}$ bei $\frac{3}{4}$ metre. Lavino vokalinius įgūdžius – įsisąmonino kalbamojo ir dainuojamo balso skirtumus, improvizavo dainuodami iš pradžių dviejų – trijų tonų ribose, vėliau improvizuodavo ir sudėtingesnes melodijas. Mokėsi groti metalofonu, kanklytėmis, išilginėmis fleitomis. Susipažino su Lietuvos ir pasaulio muzikine etnokultūra, muzikos klasikos kūriniams – L. van Bethoveno, J. S. Bacho, J. Hendelio, P. Čaikovskio ir kt. kūryba. Klausydami muzikos studijavo styginių, klavišinių, medinių ir varinių pučiamųjų instrumentų grupes. Muzikinėse popietėse vaikai galėjo patys išbandyti daugelį instrumentų, išgirsti gyvai profesionalių muzikantų atliekamus kūrinius. Muzikinėse popietėse savo instrumentus pristatė varinių pučiamųjų instrumentų kvintetas „Opera b(r)ass“, LNOBT, M. Kuliavas – gitaras: klasikinę, ispanišką, rusišką, dvylikastygę, elektrinę ir bosą. Su fortepijonu ir jo istorija supažindino A. Anusauskas, akordeoną ir jo skirtingo žanro visame pasaulyje atliekamą muziką pristatė A. Kulikauskas, G. Laurinavičius sukūrė bendrą mušamųjų orkestrą, perkusijos įvairovę pristatė T. Dobrovolskis, įvairių tautų fleitas ir kitus giminingus pučiamuosius demonstravo S. Petreikis. Viena muzikinė popietė buvo skirta etnokultūrai – liaudies dainas ir žaidimus su vaikais žaidė ir dainavo V. Povilionienė. Kiekvieno susitikimo metu buvo inicijuojama vaikų improvizacija drauge su profesionalais. Beveik visi vaikai visais atvejais elgėsi drąsiai ir kūrybingai, aktyviai dalyvavo, buvo žingeidūs. Muzikos pamokose, grįžtant prie jau matytų ir girdėtų instrumentų, klausydami jų įrašų, vaikai buvo ypač aktyvūs. Džiaugėsi, galėdami atpažinti ir prisiminti muzikos instrumentus. Galėję paliesti ir „pagroti“ jais, vėliau pamokoje kiekvienas vardijo instrumentus, kuo norėtų mokytis groti. Toliau pateikiama kiekvieno tyrimo dalyvio charakteristika².

M (6 m.) – muzikos pamokėles lankė nuo 3 metų. Jo tėvai muzikinio ugdymo neturėjo. Berniukas, būdamas 3 m., darželyje jautėsi blogai, auklėtojos labai nepatenkintos juo, sakė, kad jis sunkus vaikas, pasyvus ir nesukalbamas. Jau pirmose muzikos pamokėlėse Martynas išsiskyrė kūrybiškumu, buvo gan tylus, bet aktyvus. Muzikinėje veikloje reiškėsi drąsiai, džiaugsmingai.

² Tyrime dalyvavusių vaikų vardai pateikiami simboliais, siekiant išlaikyti tyrimo dalyvių anonimiškumą.

G (6 m.) – muzikos pamokėles pradėjo lankyti būdama 5 metų. Tėvai, negavę jokio muzikinio ugdymo, tikino, kad mergaitė visai neturi muzikinių gebėjimų, bet labai nori dainuoti. Mergaitė net nedainavo, o garsiai šūkčiojo, neintonavo.

V (6 m.) – labai sportiškas, judrus, neturintis kantrybės, nerodė jokio susidomėjimo muzika, tačiau mama, baigusi muzikos mokyklą, labai norėjo sūnui bent truputėlį muzikinės veiklos. 5 metų pradėjo lankyti muzikos pamokas. Lengvus ritminius darinius gebėjo atkartoti, bet neintonavo, dainuodamas nenaudojo dainavimo balso.

I (6 m.) – nuo pat mažens mėgo pasirodyti, lyderiauti. Tėvai muzikos nesimokė, tačiau, matydami mergaitės artistškumą, 3 metų atvedė į muzikos pamokėles. Intonuoti pradėjo jau 4 metų, tačiau egocentriškos charakterio savybės trukdė kūrybiškumui.

D (5 m.) – mama baigusi muzikos mokyklą, todėl greit pastebėjo muzikinius mergaitės gebėjimus ir mergaitė 4 metų pradėjo lankyti muzikos pamokas. Būdama ketverių, jau puikiai intonavo, klausia išlavinta.

L (6 m.) – taip pat nuo 4 metų turi muzikinį ugdymą. Mama menininkė, mokėsi muzikos. Mergaitė buvo drąši, aktyvi, tačiau muzikiniai gebėjimai reikėsi nežymiai – neintonavo, sunkiai galėjo atkartoti ritminius darinius.

K (6 m.) – tėvai menininkai, tad 3 metų atvedė į muzikos pamokas. Mergaitė buvo nedrąši, tačiau muzikinius gebėjimus buvo galima pastebėti – judesio kūrybiškumą skambant muzikai, atkartodavo ritminius darinius.

Kontrolinė grupė buvo stebėta Vilniaus miesto N privačioje mokykloje. Kadangi mokykla nauja, vadovaujasi humanistinėmis pedagogikos idėjomis, kūrybai yra nemažai erdvės. Kaip meninį ugdymą vaikai turi keramiką, dvi dailės pamokėles. Pradinukai ir vyresni turi 1 savaitinę muzikos pamoką, neformalaus pobūdžio. Iš pradžių grupėje buvo 6 vaikai, iš kurių nei vienas neturėjo jokio muzikinio ugdymo, po 3 mėn. prisijungė P (5 metai), kuris jau 2 metus lankė muzikos pamokėles. Vedant priešmokyklinio ugdymo pamokas buvo integruojama muzikinė veikla į bendrojo ugdymo veiklas, bandyta įvesti muzikinį ugdymą. Integruojant matematiką ir muziką, apjungiant rašymą – skaitymą ir muziką, vaikai buvo supažindinti su ritmo rašymu ir skaitymu, ritmo darinių kūrimu. Pradėta mokyti natų rašto, groti dūdelėmis. Buvo organizuojamas pasakos laikas kartą per savaitę, kur vaikai supažindinti su įvairių tautų pasakomis, iliustruotomis muzikiniais intarpais, buvo bandoma vaikus įtraukti į pasakos sekimą, suteikiant galimybę ištyrinėti ir muzikuoti perkusiniaisiais instrumentais. Kiekvienam vaikui buvo padovanota lietuvių liaudies lopšinių kompaktinė plokštelė klausyti namuose. Su vaikais buvo pastatytas Kalėdinis spektaklis.

A (6 m.) – vienturtė, iki 6 metų nelankė jokio darželio, jokių neformalaus ugdymo būrelių. Nuo 6 m. lygiagrečiai pradėjo lankyti gimnastiką. Nuo pradžių pasireiškė noras

lyderiauti, mergaitė aktyvi, mokėjo skaityti, skaičiuoti. Muzikiniai gebėjimai pastebimi – atkartavo lengvus ritminius darinius, intonavo.

S (6 m.) – vyriausia 4 vaikų šeimoje, bet be savo nuomonės, linkusi pamėgdžioti kitus. Labai jautri, draugiška, sunkiai atkartavo ritmines užduotis, neintonavo.

G (6 m.) – jauniausia 4 vaikų šeimoje, lankė darželį. Labai mėgsta piešti, nori būti dailininke. Piešiant pasireiškia kūrybiškumas. Drąsi, artistiška, muzikiniai gebėjimai išreikšti – lengvai pakartavo ritminius pratimus, intonavo. Tačiau dainavo ne savo diapazone – labai paaukštintu balsu, per nosį.

N (6 m.) – vienerius metus lankė darželį, komunikabilus, konstruktyvus mąstymo, gabus matematikai, raidžių nepažinojo. Muzikinius gebėjimus nebuvo galimybės patikrinti – vengė muzikinių užduočių, per visą eksperimento laiką nė karto nedainavo.

M (6 m.) – atėjo lankęs vienerius metus privatų darželį. Iš pat pradžių buvo galima pastebėti kūrybiškumą, muzikinius gebėjimus, tačiau dėl charakterio savybių sunku buvo įtraukti į kūrybinę veiklą. Norėjo lyderiauti, pasirinkdamas pikto tipo žaidžius, atstovauti neigiamai pusei. Rades pažinojo, skaičiavimo užduotys sekėsi sunkiai.

R (5 m.) – augantis muzikinėje aplinkoje, muzikos pamokėles lankė nuo 3 metų. Darželio nelankęs – socialiai nepatyręs. Stipriai išreikšti muzikiniai gebėjimai. Labai kūrybingas. Nei skaityti, nei skaičiuoti dar nemokėjo.

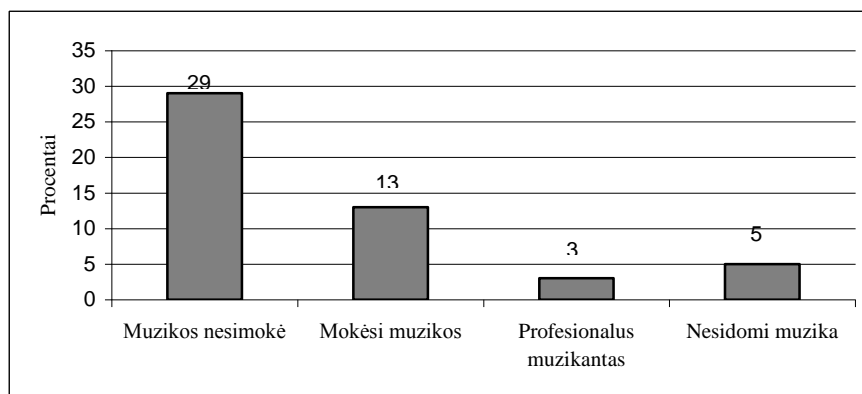
P (5 m.) – prisijungė vidury eksperimento. Prieš tai lankė darželį, muzikos pamokas. Muzikiniai gebėjimai ryškūs. intonuoja. Nei skaityti, nei skaičiuoti nemokėjo.

Siekiant visapusiškai įvertinti eksperimentinės grupės vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidos galimybes muzikine veikla, buvo atliktas struktūrizuotas interviu. Pasirinkti 7 vaikų, ugdomų muzikine veikla, tėveliai. Tyrimas buvo atliekamas 2013 m. sausio – kovo mėn., pagal išankstinį asmenišką susitarimą su kiekvienu respondentu, suderinus pageidavimą dėl įrašo į diktofono juostą. Vadovaujantis kokybinių tyrimų metodologija (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008), individualus interviu buvo vykdomas pagal iš anksto numatytus klausimus. Buvo parengti 22 klausimai, kuriuos galima suskirstyti į 5 blokus. Kiekvienas atvejis buvo individualus ir kai kuriose sesijose padiktavo naujų klausimų vienoje ar kitoje temoje (klausimų blokuose). Interviu pradžia naudojama „apšildomieji“ klausimai“ (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p.168). Todėl pirmojo bloko klausimai buvo susiję su pačiu respondentu, pradedant nuo lengvai atsakomų – kokį muzikinį išsilavinimą įgijęs respondentas, kokia jo samprata apie muziką. Vėliau buvo pateikti pamatiniai tyrimo klausimai, kuriais ir siekta išsiaiškinti respondento požiūrį į savo vaiko raidą, muzikinį ugdymą ir t.t. Pabaigai buvo užduoti apibendrinančio pobūdžio klausimai (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p.168), siekiant išsiaiškinti respondento žinias, suvokimą ir lūkesčius muzikinio ugdymo savo vaikui

priešmokyklinėje ir pradinėje mokykloje. Sesijos trukmė – vidutiniškai apie valandą, be pašalinių žmonių.

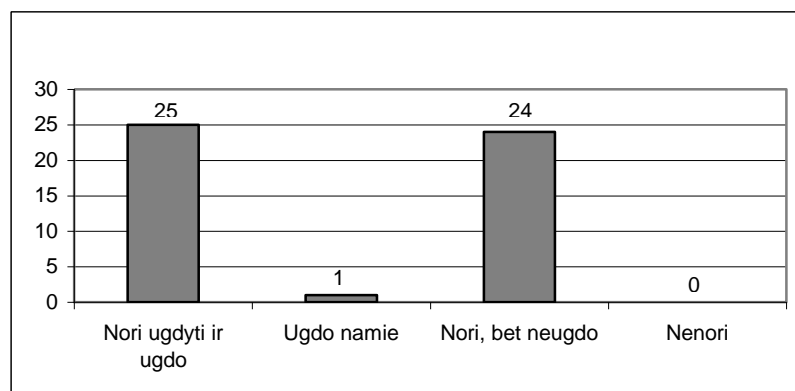
3.3. Tyrimo rezultatai

Ypatingai svarbus vaidmuo ikimokyklinio vaiko ugdyme tenka tėvams, kurie svarsto galimybes ir sprendžia, kaip ugdyti savo vaiką, kokias papildomas priemones derinti su auklėjimu namuose ir darželyje. Tuo pačiu tėvai, parinkę savo vaikui papildomas veiklas, įdėmiai stebi, kaip tai veikia, kokie pokyčiai, kaip vystosi vaiko gebėjimai, kokią tai turi naudą arba ne jų vaikams. Todėl kokybiškiems duomenims gauti ir buvo pasirinktas empirinis tyrimas, apklausiant tėvus, kurie parinko savo vaikams papildomą muzikinį ugdymą. Norint išsiaiškinti jų požiūrį į muzikinio ugdymo svarbą, buvo teirautasi apie jų pačių muzikinę patirtį. Iš 7 tėvų, dalyvavusių interviu sesijose, 4 baigę 7-metės muzikos mokyklą, 1 baigęs 10–metę muzikos mokyklą, 2 neturi jokio papildomo muzikinio ugdymo. Galima būtų teigti, kad tėvai, turėję nors kokį muzikinį ugdymą, įvertina jo svarbą savo patirties dėka ir stengiasi savo vaikams suteikti galimybę ugdytis muzikine veikla. Tačiau žvalgomajame tyrime, hipotetiškai manant, kad tėvų muzikinis išsilavinimas gali turėti įtakos jų nuomonei apie muzikinį ugdymą, ir pateikus klausimą apie muzikinę patirtį, išaiškėjo, kad visais atvejais tėvai nori papildomo muzikinio ugdymo savo vaikui. Anketinėje apklausoje dalyvavę tėvai, turintys muzikinį išsilavinimą ir neturintys, pasiskirstė tokia tvarka (1 pav.):

1 pav. Respondentų muzikinis išsilavinimas (N=50)

Iš dalyvavusiųjų anketinėje apklausoje 50 tėvelių matome, kad didesnę dalis – net 34 respondentai, negavę papildomo muzikinio ugdymo, tačiau iš 2 pav. matome, kad tiek vieni, tiek kiti – visi 100% nori savo vaikams papildomo muzikinio ugdymo.

2 pav. Respondentų nuomonė apie jų vaikų muzikinio ugdymo galimybes (N=50)

Įvertinę anketinius duomenis, galime padaryti išvadą, kad tėvai, nepriklausomai nuo savo muzikinės patirties, supranta muzikinio ugdymo naudą jų vaikams. O išanalizavus struktūrizuoto interviu atsakymus, paaiškėjo, kad turintys muzikinį išsilavinimą tėvai giliau suvokia muzikinio ugdymo svarbą, sąmoningai, vadovaudamiesi savo patirtimi, planuoja muzikinę veiklą savo vaikams. Neturintys muzikinės patirties tėvai muzikinio ugdymo savo vaikui pageidauja dėl kelių priežasčių: žino (skaitė, girdėjo), kad tai naudinga, negavę patys, nori suteikti galimybę vaikams ir kt. (1 lentelė).

1 lentelė

Struktūrizuoto interviu respondentų muzikinis išsilavinimas (N = 7)

Muzikinis išsilavinimas	Baigta vaikų muzikos m-la	Nebaigta vaikų muzikos m-la	Neturi jokio
Respondentai	4	1	2

Interviu sesijos metu tėvų prašyta patikslinti priežastis, kodėl jie nori muzikinio ugdymo.

Visi 8 respondentai pažymi muzikos svarbą vaiko emocinių bei kognityvinių gebėjimų raidai. „*Muzika lavina vaiką visapusiškai – lavina gebėjimą pajusti ritmą, skaičiavimo įgūdžius, subalansuoja, harmonizuoja ir moko, kaip galima išsilaisvinti nuo streso*“.

„*Akivaizdi įtaka emociniam intelektui ir vystymuisi, charakterio ir net skonio formavimuisi, saviraiškai, kūrybiškumui, socializacijai. Muzikos ir judesio įtaka stambiajai ir smulkiajai motorikai labai aiškiai matoma*“.

4 respondentai akcentuoja išreikštus muzikinius gebėjimus. 3 iš jų tiki, kad ugdant galima dar labiau juos išlavinti.

„*Šoka, dainuoja, manau, muzika jai labai padeda išreikšti save, savo jausmus, padeda jai atsipalaiduoti*“. *Jis neranda darželyje su kuo bendrauti – vaikai šaiposi, kai jis atneša paklaustyti*

iš muzikos pamokų įrašų ir paduoda auklėtojai. Ši irgi pašiepia. O jis toks jautrus, kartais verkia, kai klausosi klasikinės muzikos <...>“.

„<...> ji svajoja būti „dainuotoja“ ir mes stebime nuolatinius koncertus namuose <...>“.

Siekiant plačiau išsiaiškinti tėvelių požiūrį buvo pateikti klausimai apie ikimokyklinį muzikinį ugdymą. Trys respondentai išreiškė nuomonę, kad ugdyti reikėtų pradėti nuo nėštumo, dar trys mano, kad reikėtų pradėti nuo gimimo, ir tik vienas (be muzikinio išsilavinimo) – neturi nuomonės. Galima būtų teigti, kad dauguma suvokia ankstyvojo muzikinio ugdymo svarbą ir įžvelgia jo naudą. Kalbėdami apie šiandien Lietuvoje esamą ikimokyklinį muzikinį ugdymą, respondentai pažymi neformalaus muzikinio ugdymo naudą, prastai vertina darželiuose vedamas muzikos valandėles.

Atsakydami į klausimą – *kokio muzikinio ugdymo savo vaikui norėtumėte priešmokyklinėje klasėje?* – visi respondentai pabrėžė, kad labai norėtų lavinančio visus vaiko gebėjimus, atitinkančio vaiko raidą, skatinančio kūrybiškumą ir savirealizaciją.

Apibendrinus tėvų nuomonę, galima teigti, jog yra pastebimas muzikinio ugdymo trūkumas – net ir tie tėvai, kurie neturi muzikinės patirties, siekia papildomos muzikinės veiklos savo vaikui, įvertina jos naudą – atsakymų pavyzdžiai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė

Respondentų požiūris ir žinios apie ikimokyklinį muzikinį ugdymą (N = 7)

Klausimų grupės	Atsakymų pavyzdžiai
Žinios apie ikimokyklinį muzikinį ugdymą	<ul style="list-style-type: none"> - Valstybiniu mastu darželyje yra labai riboto pobūdžio ir praktiškai priklauso nuo pedagogo iniciatyvos ir aktyvumo. - Teko skaityti, domėtis, žinau, kad ne tik lavina, ramina, bet ir socializuoja. - Kol nepradėjom lankyti muzikos pamokėlių, muzikiniam ugdymui neteikiau reikšmės.
Kada reikėtų pradėti ugdyti vaiką muzikine veikla	<ul style="list-style-type: none"> - Vaiką muzika turi lydėti nuo gimimo, tik mano galva svarbu, kad tai vyktų kuo natūraliau, o ne „brukamuoju būdu“. Svarbiausia – kūrybiškumas. - Pradėti nėštumo metu. Mocartas ir Vivaldis tam puikiai tinka. O gimus mamos loppinė yra nepakeičiama. - Kada pradėti – neturiu nuomonės.
Kokio norėtų muzikinio ugdymo priešmokyklinėje klasėje	<ul style="list-style-type: none"> - Reikia labiau pagrįsto su jo brandos poreikiais ir susijusio su kitų jo gebėjimų lavinimu. - Norėčiau supažindinimo su įvairiais muzikos instrumentais, ritmais, klasikiniiais kūriniais (per žaidimus). - Norėčiau kūrybiško, atvirkščio mano laikų pionieriškų dainelių kalimui, kai mokytojas muša ritmą su liniuote per suolą.

Interviu metu tėvams buvo užduoti klausimai apie vaikų savijautą po muzikos pamokų, ar jie dalijasi įspūdžiais, ar laukia pamokėlių. Visi tėvai atsakė, kad vaikai laukia arba labai laukia muzikos pamokų. Dalijasi įspūdžiais su kitais, didžiuojasi savo pasiekimais. Dauguma (net 5

vaikai) muzikos pamokų metu išmoktas groti kanklėmis ar fleita daineles pristatydavo savo darželio auklėtojoms ir solo sudalyvavo darželio rengtose šventėse (kalėdinėje šventėje, mamos dienoje). Visi tėveliai pažymėjo, kad jų vaikai tapo drąsesni ir savo darželio grupėse yra lyderiai muzikinėje veikloje bei šventėse. Būdingesni atsakymai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Respondentų nuomonė apie muzikos pamokų įtaką vaikų savijautai (N = 7)

Klausimai	Būdingesni atsakymai
Kaip vaikas jaučiasi prieš muzikos pamokas	- Visada nori eiti į pamoką. - Pamokėlių laukia, po jų yra gerai nusiteikęs, net kai pavargęs. - Kol nelankė darželio, tai potyris buvo geresnis, nes eidavome kaip į šventę. Kadangi po darželio rutinos vaikas būna pavargęs, truputėlį sunkiau objektyviai vertinti.
Kokia vaiko savijauta po muzikos pamokų	- Po muzikos pamokų nenustoja dainuoti. - Nėra buvęs prastos nuotaikos po pamokėlės, nors ir būna labai alkanas. - Grįžusi būna laiminga, pasakoja, ką sužinojo, dalijasi įspūdžiais.
Ar dalijasi įspūdžiais apie savo muzikinę patirtį su kitais	- Praveda muzikos pamokas visiems svečiams. Naudoja ir instrumentus, ir muzikinę medžiagą, demonstruoja, ką išmoko. - Noriai dalijasi darželyje, atneša parodyti vaikams turimus muzikos instrumentus, o šiuo metu rengiasi pasirodymui darželyje su kanklėmis.

Siekiant išsiaiškinti apie muzikinio ugdymo poveikį vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidai, tėvams buvo užduoti klausimai, susiję su jų vaikų pasiekimais ugdant muzikine veikla. Daugiausia teigiamų atsakymų buvo kalbant apie vaiko fantazijas ir kūrybiškumą. 6 atsakė, kad tikrai taip – tiesioginis poveikis. O vienas respondentas nežinojo ar tai susiję, svarstė, kad gal tai prigimtinė vaiko savybė fantazuoti ir kurti, galbūt ji lavinama žaidžiant bet kokius žaidimus. Vėl gi, reikia pažymėti, kad pastarasis respondentas pats neturėjo jokios muzikinės patirties. Kalbant apie vaikų dėmesio koncentracijos pokyčius, 5 respondentai įsitikinę tiesiogine muzikos pamokų įtaka vaiko dėmesingumui, 1 tiksliai nežino, nes vaikas muzikiniai ugdomas nuo kūdikystės, o 1 neįsitikinęs ar tai susiję vien su muzikiniu lavinimu. Abu pastarieji respondentai patys nepatyrę papildomos muzikinės veiklos. Taigi, galima teigti, kad tėvų muzikinė patirtis turi tiesioginės įtakos jų muzikinio ugdymo poveikio įžvalgoms ir vertinimui. Tėvų buvo klausiama, ar muzikos pamokų dėka vaikas tapo drąsesnis, komunikabilesnis. Šiuo klausimu tėvų nuomonės pasiskirstė labai plačiai – 3 respondentai pabrėžė svarią įtaką vaiko drąsai ir socialumui, 2 respondentai mano, kad jų vaikai nuo gimimo yra drąsūs ir gebantys bendrauti, 2 negali įvertinti ir nepriskiria to vien muzikiniam ugdymui. Atsakymų variantai pateikti 4 lentelėje.

Respondentų nuomonė apie muzikinio ugdymo poveikį jų vaiko raidai (N = 7)

Raidos požymiai	Atsakymų pavyzdžiai
Dėmesingumas	- Taip, puikiai koncentruoja dėmesį, su malonumu žiūri spektaklius, baletą, įsidėmi detales kokiai muzikai grojant ką veikėjas veikė. - Vaiko elgsena kinta teigiama linkme, bet aš neįsitikinusi ar tai susiję vien su muzikiniu lavinimu.
Kūrybiškumas	- Su draugais mėgsta koncertuoti, rašo ir iliustruoja trumpas pasakas, stato vaidinimus. - Nežinau, koks jis būtų, jei nelankytų muzikos pamokų. Dažnai pajuokina savo artistiniais sugebėjimais.
Socializacija	Niekada nebuvo drovus ar nedrąsus. Jis natūraliai įsilieja į aplinką ir gerai jaučiasi. - Negaliu vertinti, nesiečiau to vienareikšmiškai su muzika. - Pradžioje būdavo labai sunku adaptuotis, bet dabar tos drąsos gal jau per daug.

Penktas klausimų blokas taip pat buvo skirtas kognityviniams ir emociniams gebėjimams, jų raidai. Tėvų buvo klausama, ar vaikas pažįsta raides, ar moka skaityti, skaičiuoti, ar, jų nuomone, tam turėjo kokios nors įtakos muzikinė veikla. Į klausimą – *ar jūsų vaikas moka atsipalaiduoti?* – visi respondentai atsakė teigiamai, pateikdami pavyzdžius, kad vaikai atsipalaiduoja niūniuodami, dainuodami, klausydami ramios muzikos, šokdami pagal muziką. Nuomonės išsiskyrė kalbant apie muzikos pamokų ritualų įtaką kasdieniams ritualams – 2 respondentai nežino, 2 mano, kad kažkiek galėjo turėti, 2 įsitikinę, kad turėjo didelės įtakos, 1 mano, kad ne. Reikėtų pažymėti, kad tie tėvai, kurie įžvelgia muzikos pamokų ritualų įtaką kasdieniams ritualams, muzikine veikla savo vaikus ugdė nuo kūdikystės. Todėl galima būtų manyti, kad šiuo klausimu didesnės įtakos turi ankstyvasis (nuo 0 iki 4 metų) muzikinis ugdymas. Tačiau šiai prielaidai patikrinti reikalingas būtų atskiras tyrimas.

Kalbėdami apie savo vaiko gebėjimą skaityti ir skaičiuoti, beveik pusė respondentų (3) stebėjosi, kad jų vaikas išmoko skaityti pats, įžvelgdami tiesioginį muzikos pamokų poveikį. Dar trys mano, kad muzikos pamokos dalinai prisidėjo šiai raidai, o 1 respondentas nežino, kaip vertinti, nes vaikas taip pat lanko Montessori metodo centrą. Atsakymų pavyzdžiai pateikti 5 lentelėje.

Respondentų nuomonė apie muzikos pamokų reikšmę emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidai (N = 7)

Klausimai	Atsakymų pavyzdžiai
Ar moka ir kaip jūsų vaikas atsipalaiduoti?	Taip, niūniuoja, klausosi muzikos, svajoja, stebi ir pan. - Šiaip muzika kelia nuotaiką, o atsipalaiduoja klausydama lopšinių. - Manau muzika jai labai padeda išreikšti save, savo jausmus, padeda jai atsipalaiduoti.
Ar muzikos pamokų ritualai turėjo įtakos kasdieniams ritualams?	- Galvoju, kad kažkiek galėjo turėti. - Taip, davė disciplinos, nes „namų darbai – šventas reikalas.“ - Taip, atkartojami, kopijuojami pamokos elementai, žaidimų užduotys.

Ar muzikinis ugdymas turėjo įtakos skaitymo įgūdžiams?	- Taip, skaito nuo 5 metų – išmoko pats, manau, kad nuo muzikos pamokų. - Moka skaityti, rašyti keletą daiktavardžių. Tikrai turėjo įtakos, tikrai dėl muzikinio ugdymo išlavėjo smulkią motoriką. - Manau, kad dalis to noro skaityti ateina su amžiumi. Tikiu, kad muzikinis lavinimas padeda lengviau išmolti skaičiuoti ir skaityti.
--	--

Apibendrinant tėvų pasisakymus galima būtų teigti, kad dauguma išvelgia ir įvertina muzikinio ugdymo svarbą emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidai. Akivaizdu, kad visi vaikai, turintys papildomą muzikinį ugdymą moka skaityti, nepriklausomai kiek tiesiogiai vien muzikinė veikla tam turėjo įtakos.

Norint patvirtinti hipotezę, kad muzikinis ugdymas, integruotas į priešmokyklinį ugdymo procesą, veikia visapusišką vaiko raidą: formuoja kūrybišką asmenybę, turi svarios įtakos vaiko socializacijai, emocinei raidai, skatina intelekto vystymąsi, lavina smulkiąją motoriką, koordinaciją, buvo pereita prie kito tyrimo etapo.

Aiškinantis vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų raidos galimybes muzikine veikla, buvo vykdomas pedagoginis stebėjimas. Vaikai, kurie turėjo ankstyvąjį muzikinį ugdymą, buvo stebimi muzikos pamokose su integruotu visapusišku ugdymu, o N privačioje mokykloje priešmokyklinukai, neturėję papildomo muzikinio ugdymo, buvo stebimi ne tik muzikos pamokose, bet ir bendroje veikloje. Vertinant ir analizuojant surinktus stebėjimo duomenis, išryškėjo eksperimentinės ir kontrolinės grupės vaikų tiek emocinių, tiek kognityvinių gebėjimų raidos skirtumai.

Eksperimento metu vaikai turėjo vieną savaitinę muzikos pamoką. Kiekvienai savaitei buvo parinkta tema, suformuluoti tikslai ir uždaviniai. Buvo parinktos įvairiaplanės užduotys, tėvai turėjo galimybę stebėti užsiėmimus, dalyvauti paskutinėje muzikinėje veikloje. Vaikams buvo pasiūlytos namų užduotys, tačiau nebuvo reikalaujama jų atlikti. Kartais kai kurie užmiršdavo pasirengti pamokai, išmolti siūlomas užduotis, bet dažniausiai vaikai varžydavosi, kas pirmas parodys, ką išmoko namuose. Jausdavosi vaikų pasididžiavimas savo pasiekimais – dažnai prašydavo dar kartą pademonstruoti, ką išmoko namuose. Pamokos pabaigoje tėvai, kurie nestebėdavo užsiėmimų, būdavo informuojami, ko vaikai mokėsi, ką sužinojo ir patyrė, kas užduota namuose. Kiekvienoje pamokoje buvo 8-10 skirtingo pobūdžio veiklos. Veiklos ir jų nauda pateiktos 6 lentelėje.

6 lentelė

Pamokoje atliktų veiklų nauda ir pavyzdžiai

Veikla	Veiklos nauda	Pavyzdžiai
Ritualai ir rato žaidimai	Ritualai leidžia nuspėti kas bus toliau. Nuspėjamas suteikia saugumą, o saugumas – pasitikėjimą priimti naują informaciją (mokyti). Ritualą sudaro emociniai komponentai – akių kontaktas, pasikartojantys žodžiai ir veiksmai.	Pasisveikinimo daina, žaidimai pamokos gale, atsisveikinimo daina. Lietuvių liaudies rato žaidimai.

Judesys ir butaforija	Judėjimas su butaforija suteikia galimybę mokytis įvairių pojūčių, vizualizuoti ritmą, melodiją ir fiziškai su butaforija perteikti tai, ką girdi.	Šokis su skarelėmis išreiškiant legato ir staccato, judėjimas su varpeliais, panaudojant pauzę – judėk ir stop (tyla), šuoliukai ant penklinės, atrandant natas.
Kalba su judėjimu	Smegenų dešinysis pusrutulis yra mūsų emocinė pusė, atsakinga už kūrybingumą. Kairysis pusrutulis atsako už loginius įgūdžius, tokius kaip kalba. Kai vaikai pajungiami į judesį su daina, smegenys automatiškai apjungia abu pusrutulius, kartografinį kūrybiškumą ir logiką.	Įvairios personifikuotos liaudies dainos, dainuojamos judėjimo užduotys – <i>Einame į ratą, kol aš suskaičiuosiu iki 8</i> (šioje užduotyje dar lavinami erdvės suvokimas ir matematiniai įgūdžiai).
Judėjimas pagal muziką	Skatinant vestibuliarinę sistemą, atsibunda smegenys ir priima naują informaciją. Judant pagal muziką, vaiko smegenys gauna signalą ir atsiveria mokymuisi.	Supažindinant su muzikos terminais, pučiamaisiais instrumentais, suvaidinti S. Prokofjevo <i>Petia ir vilkas</i> , judėti pagal Sen – Sanso <i>Žvėrių karnavalą</i> .
Muzikavimas su muzikos instrumentais	Vysto smulkiają motoriką, vestibuliarinę sistemą; grojant abiem rankom, įsijungia abu smegenų pusrutuliai. Grojimas lavina muzikinius, emocinius ir kognityvinius gebėjimus.	Perkusiniai instrumentai, išilginė fleita, metalofonas, kanklės, bendras orkestras, vienas kitam pagroja savo sukurtą melodiją kaip diktantą.
Muzikos klausymas	Prasmingas muzikos klausymas vysto emocinius gebėjimus, plečia istorijos – įvairių epochų ir tautų suvokimą, gilina muzikinę patirtį, lavina klausą, skatina dėmesio koncentraciją.	Lietuvių liaudies ir kitų tautų muzika, klasika, džiazas. Įvairaus atlikimo – vokaliniai kūriniai, solo instrumentiniai, orkestrų ar instrumentų grupės (styginių, medinių pučiamųjų) ansamblių įrašai.
Žodinė raiška	Vysto kalbos įgūdžius, turtina žodyną, sprendžia logopedines problemas.	Pasakos sekimas, rimavimas, gamtos reiškinių, muzikos instrumentų garsų imitavimas.
Dainavimas	Vystomi fiziniai, emociniai gebėjimai, lavinamas kūrybiškumas.	Dainuojama pasisveikinant ir atsiveikinant, dainuojama grojant, dainuojamos įvairios liaudies dainos, dainuojama žaidžiant.
Poilsis ir žaidimas	Poilsio laikas moko atsipalaiduoti, vaikas išmoka pailsėti ne tik atsigulęs miegoti, bet ir žaisdamas mėgiamus žaidimus.	Įvairūs kūrybiniai žaidimai, pasakos sekimas, atsipalaidavimo pratimai su muzika.

Veiklos buvo kaitaliojamos pagal savo aktyvumą ir naudas. Dažniausiai vaikai nustebdavo, kad jau baigėsi 60 –70 min. trukmės pamoka ir prašydavo dar kūrybinių žaidimų. Vaikai labai mėgo visas užduotis. Šiek tiek daugiau reikėjo pastangų, kad išlaikyti jų dėmesį, kai individualiai buvo atliekamos užduotys – tačiau įpusėjus eksperimentui, vaikai patys pradėjo domėtis kaip sekasi groti jų draugams, mokytis vieni iš kitų. Viso eksperimento metu pamokų emocinis fonas buvo teigiamas ir kūrybingas. Socializacija vyko sklandžiai žaidimo principo ir veiklų gausos dėka. Eksperimento pabaigoje jautėsi vaikų artima draugystė, pagarba vienas kito kūrybinei išraiškai.

Skaitymo ir rašymo įgūdžiai

Kaip anksčiau buvo minėta, **eksperimentinės** grupės vaikai, turėję papildomą muzikinį ugdymą, išmoko skaityti (dauguma patys). **Kontrolinėje** grupėje mokėjo skaityti tik A. Viso

kvaziekperimento metu **kontrolinės** grupės vaikai turėjo po 2 savaitines skaitymo gebėjimų ugdymo pamokėles. Raidžių mokymuisi ir skaitymo įgūdžiams lavinti buvo naudojamos kaladėlės, stalo žaidimai, kūrybinės veiklos. Tačiau rezultatai nedžiugino – nebuvo pasiekta, kad visi vaikai skaitytų. Šios grupės 4 vaikai eksperimentui besibaigiant tapo septynmečiais A (7 m.) ir dar labiau pagilino savo skaitymo įgūdžius, išmoko skaityti; G (7 m.) dviskiemenius, lengvesnius žodžius perskaito; S (7 m.), N (7 m.) ir R. (5 m.) išmoko jungti raides, tačiau skiemenų sujungti negeba. Kiti 2 berniukai visai neįgijo skaitymo įgūdžių. Rezultatai rodo, kad mergaitės skaitymo įgūdžiais pralenkia berniukus. Tačiau **eksperimentinėje** grupėje tai jokios įtakos neturi. Nors žaidimo forma labai artima 5-6 metų vaikams, tyrimas parodė, kad jungiant žaidimą su muzika, buvo pasiekti geresni rezultatai.

Socializacija

Kaip anksčiau buvo aprašyta, **eksperimentinėje** grupėje socializacija vyko sklandžiai, vaikai greit rado kalbą, nes juos siejo bendri dalykai – noras muzikuoti, džiaugsminga patirtis kuriant, motyvacija išmokti groti, jie pasijuto bendraminčiais. **Kontrolinėje** grupėje socializacija vyko pagal bendruomenės kūrimosi standartą – vaikai konkuravo – grupavosi, ieškojo lyderio. Nors N mokykloje akcentuojamas komandinis darbas, priešmokyklinukų klasėje neiškart pavyko suburti komandą. Žinoma, bendrumo jausmas vaikams teikė daug džiaugsmo, jie džiaugėsi pasiektais bendrais rezultatais. Tačiau tokioje veikloje nukentėjo kiekvieno individualizacijos procesas, kūrybinė raiška. **Eksperimentinėje** grupėje – priešingai, vaikai nemėgo groti drauge, buvo linkę pasidžiaugti savo asmeniniais pasiekimais, tačiau nekonkuravo. Į komandą jungdavosi bendruose žaidimuose, rateliuose, orkestruose, tačiau išliko individualūs, nemėgdžiojo kitų, buvo kūrybingi. Atsižvelgiant į tai, kad šiuolaikinėje visuomenėje skatinamas komandinis darbas, atsisakant varžymosi, galima daryti išvadą, kad muzika padeda tobulėti išvengiant konkurencijos.

Kūrybiškumas

Kontrolinėje grupėje grupėje kūrybiškumo stoka atsispindėjo visose veiklose – renkantis veiklas, atliekant įvairias užduotis, pasirenkant priemones, muzikos pamokų metu, net ir dailėje. Vaikams buvo pasiūlyta šeimos šventei pagaminti karūnas mamoms. Atrodytų, kad kiekvienas, siekdamas išskirti savo mamą – tokio amžiaus vaikams mama yra ypatinga, niekam neprilygstanti, norės karūną individualizuoti, sukurti ją unikalią. Deja, visos karūnos buvo labai panašios. Bandyta vaikams siūlyti įvairios technikos gamybai, tačiau N pirmam pasirinkus

aplikaciją, visi kiti nesiryžo išbandyti kažko įvairesnio. S ant viršūnėlės užklįjavo apskritimą, tai jų prirėikė visiems. Vaikai norėjo, kad jų karūnos skirtųsi, bet tas išskirtinumas pasireiškė tik apskritimo dydyje ir spalvose.

Eksperimentinei grupei buvo pasiūlyta pasidaryti paukščių kaukes. Kiekvienas stengėsi padaryti savaip, stengėsi atrasti kuo daugiau savitumo, nebijojo išsiskirti. Kaukės buvo įvairių technikų, skirtingo stiliaus.

Nuo pirmųjų muzikos pamokų abiejų grupių vaikams buvo siūlomos kūrybinės užduotys – pasisveikinant padainuoti palinkėjimą, ritmuojant sukurti ritmo darinį, mokantis muzikos rašto užrašyti savo sukurtą natų kombinaciją, improvizuoti judant pagal muziką ir t.t. Eksperimento pradžioje abiejų grupių vaikai panašiai varžėsi, stebėjo vienas kitą, buvo atsargūs. **Eksperimentinės** grupės mokinukai pamėgo šį principą, buvo labai kūrybiški. Jei atsitikdavo, kad kurdamas ritminį darinį, kuris nors mokinukas netyčia pakartodavo kito vaiko sukurtą ritmą, tuoj pat pamąstęs, sugalvodavo savitą variantą. Nors tie „pamąstymai“ kartais užtrukdavo, matėsi, kad tai vaikų nevargina. Stebint šį procesą džiugino ir kėlė nuostabą, kad kiti vaikai išlaikydavo dėmesį, belaukdami, ką jų draugas sugalvos. **Kontrolinės** grupės vaikai, dar neįpusėjęs eksperimentui, atsisakė tokio pobūdžio užduočių, motyvuodami, kad „*per sunku*“, „*neįdomu*“ ar „*nežinau*“. Negalima būtų teigti, kad šiems vaikams kūrybinis procesas neįdomus, bet reikia atkreipti dėmesį, kad jiems įdomu tik tai, kas visiškai nauja ir netikėta, o pažvelgti kitaip į tą patį reiškini, atrandant naujų erdvių, gelmės, buvo sunku juos įkalbinti. **Eksperimentinės** grupės vaikams buvo smagu tą pačią užduotį atlikti vis kitaip: baigiantis eksperimentui labiausiai didžiavosi, kad tą pačią melodiją gali sugroti skirtingais instrumentais: metalofonu, kanklytėmis ir fleita. Pamokos laikas prabėgo grojant dviem balsais 4 taktų motyvą, besikeičiant instrumentais, džiaugiantis muzikavimu, kūryba, bendra veikla. Nors 60 min. trukmės pamokoje buvo tik ši viena veikla, vaikai nustebo, kad jau laikas atsisveikinti, dalijosi įspūdžiais su tėveliais.

Dainavimas

Noras žaisti būdingas visiems vaikams. **Abiem** tiriamųjų grupėms buvo siūlomi kūrybingi, muzikalūs žaidimai. Užsiėmimų metu buvo klausama – kokius žaidimus jie norėtų žaisti. **Eksperimentinėje** grupėje vaikai visada rinkosi tik kūrybinius žaidimus (Stebuklingų laikrodžių šokis, Vilke, ką veiki?, Orkestras, Koničiva ir t.t.), ir dažnai, kaip žaidimo, prašydavo muzikinės veiklos – sukurti ritminius darinius ir pagroti juos perkusiniaus instrumentais, pažaisti pasaką su dainuojamais ir grojamais intarpais.

Kontrolinė grupė per visą eksperimento laiką tik 2 kartus pasiūlė žaisti kūrybinį dainuojamą „Vilke, ką veiki?“ žaidimą. Jis iš visų muzikinių žaidimų tiko, nes antra žaidimo dalis – gaudynės. Dominavo judrūs, sportiniai bei stalo žaidimai. Netgi įkalbant žaisti gaudynių ar slėpynių žaidimus su padainavimais, tik antrojoje eksperimento pusėje A pradėjo dainuoti, kartais prisijungdavo S ir G. Iš nežymaus lūpų judėjimo buvo galima suprasti, kad M norėdavo dainuoti ir mintyse jis dainuodavo. N, net ir primygtinai prašomas, taip ir nė karto neišdrįso. Antroje eksperimento pusėje, į mėnesį maždaug 2-3 kartus (iš viso 5 kartus) vaikai – dažniausiai A – 3 k., G – 1 k., N 1 k., paprašė mokytojos padainuoti tas dainas, kurias jie klausė namie iš dovanotų kompaktinių plokštelių. Deja, klausydami dainavimo, jie vengė tiesioginio žvilgsnio, jautėsi nejaukiai, susirasdavo veiklą – piešimą, dėlionių, kaladėlių žaidimus ar pan.

Eksperimentui besibaigiant, abiem grupėms buvo pasiūlyta daina – žaidimas su gyvūnų balsų pamėgdžiojimu: anties, paukštelio, viščiuko, asilo, paršelio, kačiuko ir šuniuko. Visiems buvo įteikti šių gyvūnėlių nespalvoti paveikslai ir vaikai galėjo nuspalvinti juos. Galima teigti, kad abejose grupėse ši veikla buvo identiška – visi noriai spalvino, dalijosi įspūdžiais. Tačiau dainuodami ir pamėgdžiodami gyvūnus, vaikai labai skyrėsi – **eksperimentinės grupės** mokinukai buvo drąsūs ir išraiškingi, **kontrolinėje** grupėje vaikai beveik nedainavo, išskyrus A; mėgdžiodami balsus, buvo nedrąsūs, reikėjo pagalbos. Nuspalvintus paveikslėlius buvo pasiūlyta dar kartą padainuoti, bet dauguma pastarosios grupės vaikų atsisakė : „...*jau dainavom...*“, „...*nebejdomu...*“.

Tyrimas atskleidė, kad vokalinė raiška glaudžiai susijusi su kūryba, saviraiška, kad lavinant visus muzikinius gebėjimus, priešmokyklinukui vystosi ir savivertės, pasitikėjimo savimi jausmas, lavinama emocinė raiška.

IŠVADOS

1. Pagal Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo ministerijos patvirtintą bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą, muzikinis ugdymas įeina į meninių kompetencijų ugdymą. Deja, muzikos ugdymosi veiklos galimybės priešmokyklinio amžiaus vaikams nėra išnaudotos. Filosofinės, istorinės ir pedagoginės literatūros analizė atskleidė, kad muzikinio ugdymo svarba yra pripažinta bei įvertinta. Sukurtos pedagoginės sistemos yra taikomos ir pasiekiami teigiamų rezultatų. Lietuvoje jau keletą dešimtmečių yra kuriamos ir savitos originalios muzikinio ugdymo metodikos, teikiamos rekomendacijos pedagogams. Mokslininkų darbai įrodo, kad muzikos pamokos lavina ne tik muzikinius gebėjimus, bet turi svarios įtakos visuminiam vaiko ugdymui – vysto emocinius ir kognityvinius gebėjimus.

2. Išanalizavus mokslinę, psichologinę bei metodinę literatūrą, išaiškėjo, kad priešmokyklinis amžius turi savitus raidos ypatumus, ir siekiant geresnių ugdymo(si) rezultatų, būtina į tai atsižvelgti. Viena iš svarbiausių šio amžiaus tarpsnio veiklų, kurioje atsiskleidžia socialiniai ir pažintiniai procesai, yra žaidimas. O žaidimas, praturtintas muzikine veikla turi dvejopą poveikį – akivaizdųjį (lavina muzikinius ir kitus gebėjimus, kūrybiškumą, yra emocionaliai džiaugsmingas) bei ilgalaikį, nematomą (žmogaus, kaip būties fenomeno, asmenybės brandai, žmonijos estetinei kultūrai). Muzikinis ugdymas, artimai susijęs su dvasinio, socialinio, pažintinio, praktinio gyvenimo aspektais, tampa labai svarbiu jausmų pasaulio bei su juo sąveikaujančio intelekto vystymui.

3. Išstudijavus emocinių ir kognityvinių gebėjimų sampratą edukologiniu požiūriu, išaiškėjo, kad emocinė ir kognityvinė raida tarpiai susijusios ir viena nuo kitos priklausomos. Tokiu būdu galima daryti išvadą, kad muzikinis ugdymas, integruotas į bendrąjį ugdymo procesą, efektyviai veiks šiuos tarpusavyje sąveikaujančius gebėjimus.

4. Žvalgomas tyrimas atskleidė, kad visi tyrime dalyvavę respondentai (ugdytinių tėvai) pageidauja savo vaikams papildomos muzikinės veiklos – pasigenda kokybiško muzikinio ugdymo tiek darželiuose, tiek mokyklose. Taip pat išaiškėjo, įvertinus ir interviu metodu apklaustus tėvelius, kad asmeninė muzikinė patirtis turi įtakos muzikos poveikio suvokimui – turintys muzikinį išsilavinimą tėvai geriau supranta muzikinio ugdymo reikšmę, greičiau įžvelgia pokyčius savo vaikų raidoje. Eksperimentinės grupės tėveliai įvertino savo vaikų emocinių ir kognityvinių gebėjimų ryškius pokyčius ugdant muzikine veikla ir pasigedo muzikinio ugdymo priešmokyklinių įstaigų programose. Patyrę muzikos naudą, jie norėtų tęsti integruotą į kitas veiklas muzikinį ugdymą ir pradinėje mokykloje.

5. Eksperimentas parodė, kad muzika veikia ne tik vaiko dvasinį pasaulį, bet ir visą spektrą kompetencijų, įskaitant emocinius bei kognityvinius gebėjimus. Vaikai, ugdyti muzikine

veikla, tampa emociškai stabilūs, muzikos padedami suvokia savo jausmų pasaulį, tėvų nuomone yra tikrai pasirengę eiti į pradinę mokyklą. Eksperimentinės grupės vaikų tėveliai įsitikinę, kad muzikinis ugdymas turėjo tiesioginės įtakos skaitymo ir skaičiavimo įgūdžiams vystyti. Per muzikos pamokas susipažino su pasaulio tautų kultūra – buvo ugdomos ne tik meninė ir pažinimo kompetencijos, bet ir komunikavimo bei socialiniai įgūdžiai.

6. Eksperimento metu integruojant muzikinę veiklą į bendrą ugdomąjį procesą, išaiškėjo, kad muzika palengvina informacijos priėmimą – atpalaiduoja, o tuo pačiu metu praplečia suvokimą, skatina įsigilinti į reiškinius, lavina konstruktyvų ir analitinį mąstymą. Lyginant su kontroline grupe, eksperimentinės grupės vaikų asmeniniai pasiekimai vienareikšmiškai aukštesni ne tik muzikinėje veikloje, bet ir vertinant bendrąjį intelektą. Dalyvaudami kitose priešmokyklinėse įstaigose, jie natūraliai užėmė lyderių pozicijas, yra bendraamžių vertinami. Tikėtina, kad atėję į pradinę mokyklą, jie jausis komfortabiliai, emociškai stabilūs, bus pajėgūs priimti iššūkius tiek pasiekimų srityje, tiek socialiai.

REKOMENDACIJOS

Įvertinus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad nepertraukiamas muzikinis ugdymas priešmokyklinio amžiaus vaikams yra būtinai reikalingas ir būtinas ne tik vaikų saviraiškai, bet ir jų komunikaciniams gebėjimams, žaidimui, kognityviniams gebėjimams lavinti. Todėl būtų pravartu įtraukti į naujai sudaromas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas muzikinį ugdymą, paremtą tiek lietuvių autorių, tiek užsienio pripažintų pedagogų metodologija.

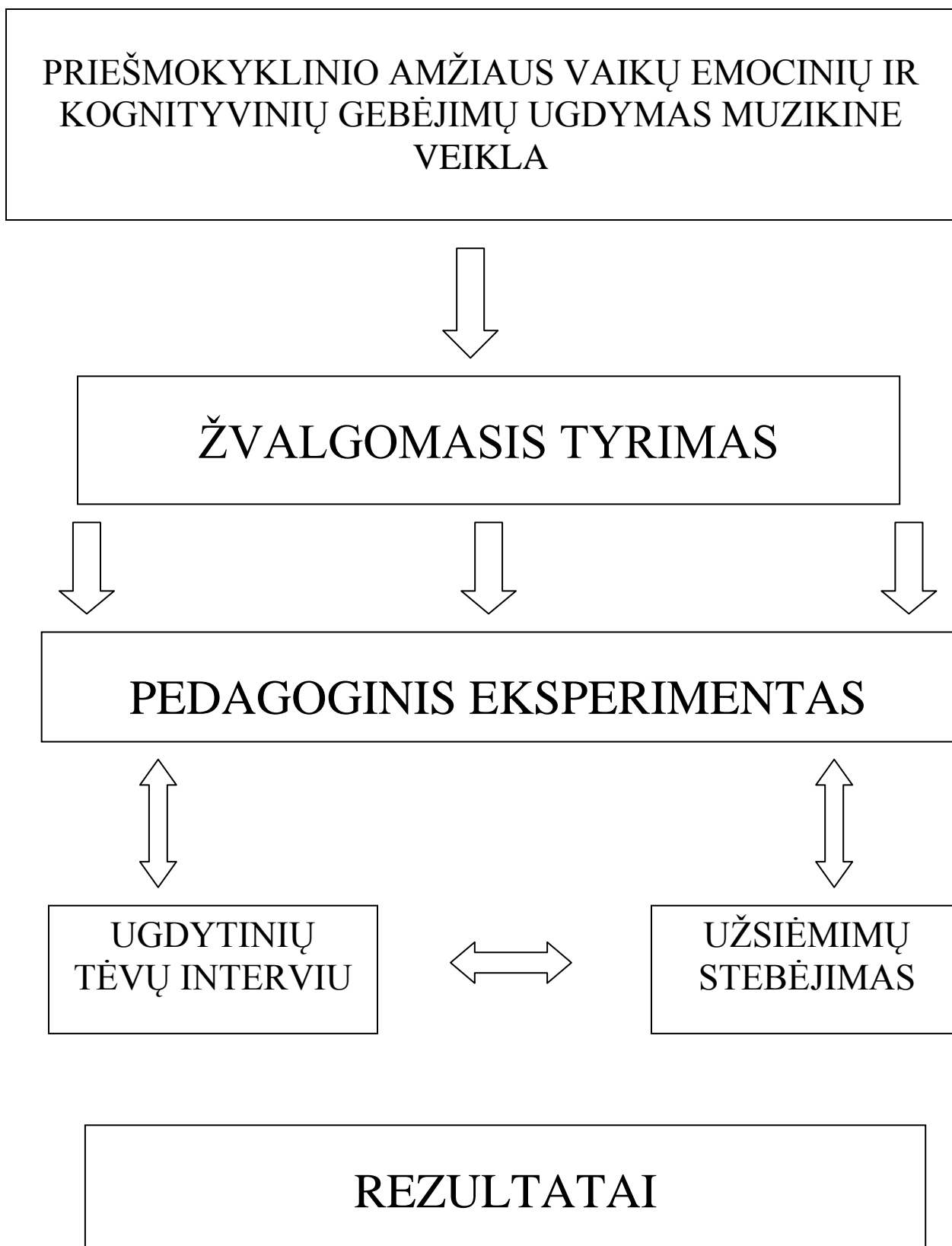
LITERATŪRA

1. Anderson J. A. The Jaques Dalcroze Method: An Interdisciplinary study. [žiūrėta 2013-02-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.musikus.net/portfolio/htm/musi/dalcroze.htm>>.
2. Andriuškienė J. (1999). Pradinių klasių mokytojų laiškas šešiamėčių auklėtojoms // Žvirblių takas, Nr. 5. Vilnius.
3. Aukštikalnytė D. (2005). Shinichi Suzuki mokytojas. // Žvirblių takas, Nr.1 Vilnius.
4. Aukštikalnytė D. (2011). Suzuki metodas: japoniška ugdymo kokybė. 9-oji tarptautinė muzikinio ugdymo konferencija „Vaikas ir muzika“. Vilnius.
5. Beresnevičienė D. (2003). Jauno suaugusiojo psichologija. Vilnius.
6. Balčytis E. (2005). Kompleksinio muzikinio ugdymo koncepcija. // Kūrybos erdvės, Nr. 2 Šiauliai.
7. Balčytis E. (1986). Muzikos mokymo IV – VIII klasėje pagrindai. Kaunas.
8. Balčytis E. (2003). Dainavimas muzikinio ugdymo sistemoje. [žiūrėta 2013-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmma.ku.lt/>>.
9. Bitinas B. (1998). Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius.
10. Burrell M. (2013). Ankstyvojo muzikinio ugdymo ir judesio sąveika. 11 - oji tarptautinė muzikinio ugdymo konferencija „Vaikas ir muzika“. Vilnius.
11. Coughlin P. A., Hansen K.A., Heller D., Kaufmann R. K., Stolberg J. R., Walsh K.B. (1997). Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Vilnius.
12. Daugėlienė J., Strakšienė D. (2009). Sustiprintas instrumentinis muzikavimas bendrojo lavinimo mokykloje: kognityvinis aspektas.// Jaunųjų mokslininkų darbai Nr. 4 (25) Šiaulių Universitetas.
13. Daniels E. R., Stafford K. (2000). Atvirų visiems vaikams grupių kūrimas. Vilnius.
14. Dunn J. Kas kinta emocinės raidos metu. [žiūrėta 2013-03-31]. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:cZKVBre6jHIJ:ututi.com/subject/vu/fsf/emocijos_ir_motyvacii/file/12082/get+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.
15. Elliot D.J. (1995). // Gama, 10, Vilnius.
16. Espie E. The Dalcroze method. [žiūrėta 2013-02-03]. Prieiga per internetą: <<http://musiced.about.com/od/lessonplans/p/dalcroze.htm>>.
17. Evelyn H. (1993). // Gama, 2, Vilnius.
18. Girdzijauskienė R. (2003). Vaikas Muzika Kūryba. (Vilnius).
19. Girdzijauskienė R. (2005). Pedagoginiai gebėjimai ir jų ugdymasis. // Žvirblių takas, Nr. 4. Vilnius.
20. Gordonas E., Cameronas Ch. (1994). Vaiko muzikalumo puoselėjimas. // Gama, 7-8, Vilnius.

21. Gordonas E., Cameronas Ch. (1999). Vaiko muzikalumo puoselėjimas. Vilnius.
22. Hansen K.A., Kaufmann R. K., Saifer S. (1997). Ugdymas ir demokratijos kultūra: ikimokyklinis amžius, Vilnius.
23. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2011 – 2013 metų programa, patvirtinta 2011 m. kovo 1 d. Įsakymu Nr. V- 350.
24. Jareckaitė S. (2006). Muzikinis ugdymas Vakarų Europoje ir Lietuvoje. Klaipėda.
25. Jareckaitė S. (2007). Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos. Klaipėda.
26. Jankauskienė L. (2006). Ikimokyklinio ugdymo turinio kaitos kryptys.// Žvirblių takas, Nr. 4. Vilnius.
27. Juodaitytė A. (2002). Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius.
28. Juodaitytė A. (2003). Vaikystės fenomenas: socialinis edukacinis aspektas. Šiaulių universiteto leidykla.
29. Katinienė A. (1976). 5 – 7 metų vaikų vokalinės veiklos formavimo sąlygos. Vilnius.
30. Katinienė A. (1983). Muzikinio auklėjimo ir lavinimo vaikų darželyje metodika. Kaunas.
31. Katinienė A. (1998). Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius.
32. Komenskis J. A. (1986). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
33. Lygutas V. J. (2012). Alternatyvus dainavimo metodas. (Rankraštis).
34. Mameniškienė N. (1994). Balso formavimo metodas. // Gama, 7-8, Vilnius.
35. Matonis V. (2000). Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Vilnius.
36. Milinienė A. Akceleracija ar degradacija? [žiūrėta 2013-02-03.]. Prieiga per internetą: <<http://www.humanistinedagogika.lt/pedagogikos-klasika/j-h-pestalocis/>>.
37. Monkevičienė O. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė. [žiūrėta 2013-01-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/VPU%20tyrimo%20ataskaita/Ikimokyklinio,%20priesmokyklinio%20ugdymo%20turinio%20ir%20jo%20%20igyvendinimo%20kokybes%20analize%20Tyrimo%20ataskaita%202009%2011%2005.pdf>>
38. Monkevičienė O. (1991). Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje. Kaunas.
39. Navickienė L. (2005). Emocinio imitavimo metodas. Vilnius.
40. Petrulytė A. (2001). Kūrybiškumo ugdymas mokant. Vilnius.
41. Piličiauskas A. (1972). Muzikavimas, ritmika, improvizavimas. Vilnius.
42. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos (2004).
43. Reynolds A. M. ir kt. (2004). Muzikos žaismas. Ankstyvosios vaikystės muzikos mokymo programa. Vilnius.
44. Rinkevičius Z., Rinkevičienė R. (2006). Žmogaus ugdymas muzika. Klaipėda.

45. Rothbart M. K. (1994). Emotional development: Changes in reactivity and self-regulation. New York. Oxford University.
46. Ruškus J, Žvirdauskas D., Zybartas S., Eskytė I., Motiečienė R., Dorelaitienė A. (2012), Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas. Kaunas.
47. Ruzgas T. (2012). Matematika ir muzika – tiek daug bendrų dalykų. [žiūrėta 2013-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.fmf.lt/ft/studiju-programos/taikomoji-matematika/S-23570/straipsnis/Matematika-ir-muzika--tiek-daug-bendru-dalyku!?name=S-23570&l=5&p=1>>.
48. Sankauskienė R. (2009). Ikimokyklinio muzikinio ugdymo metodika. Panevėžys.
49. Seulo darbotvarkė: meninio ugdymo plėtros tikslai. (2011). [žiūrėta 2013-01-06]. Prieiga per internetą: <<http://unesco.lt/news/archives/432>> .
50. Skrodenis S. (1989). Vaikai ir liaudies kūryba. Vilnius.
51. Starfeldt E., Mathiasen C. R. (1999). Pedagogika ir demokratija. Vilnius.
52. Strakšienė D. (2009). Muzikos kūrinų didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu. Šiaulių Universitetas.
53. Swears L. (1999). Kindermusik for the young child. U.S.A., North Carolina.
54. Šečkuvienė H. (2004). Vaiko muzikinių gebėjimų ugdymas.
55. Šiuolaikiniai vaikai. Kaip augti kartu. Integralaus auklėjimo metodika (2011).
56. The Dalcroze society. [žiūrėta 2013-01-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.dalcroze.org.uk/indexb.html>>
57. Užrašai iš 11 – osios tarptautinės muzikinio ugdymo konferencijos „Vaikas ir muzika“. (2013). Vilnius.
58. Velička E. (1997). Muzika – mistinis visatos modelis. Kaunas.
59. Velička E. (1995). Garsų ir tylos paslaptys. Kaunas.
60. Vaičienė A. (1986). Ikimokyklinio amžiaus vaikų estetinio auklėjimo pagrindai. Vilnius.
61. Vaiko muzikos pasaulis. Vaikų muzikinio ugdymo straipsnių rinkinys (2009). Vilnius.
62. Žymiausi pasaulio ir Lietuvos muzikos pedagogikos teoretikai ir praktikai. (2005). [žiūrėta 2013-02-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmma.ku.lt/straipsniai4.htm>>.
63. Žukauskienė R. (2001). Raidos psichologija. Vilnius.
64. Žukauskienė R. (2012) Raidos psichologija: integruotas požiūris. Vilnius.
65. Walsh K. B. (1998). Į vaiką orientuotų klasių kūrimas. Vilnius.
66. Wood Ch. (1994). Yardsticks. MA, Tourners Falls.
67. Ветлугина Н. А. (1967). Музыкальное развитие ребенка. Москва.
68. Теплов Б.М. (1947). Психология музыкальных способностей. Москва, Ленинград.

PRIEDAI

Tyrimo dizaino schema

ANKETOS PAVYZDYS

**Ar leidžiate savo vaiką į kokią nors muzikinio ugdymo įstaigą?
(Mokyklėlės, būreliai, privačios pamokos ir t.t.)**

Taip, leidžiu

Neleidžiu, bet norėčiau

Muzikos pakanka namie – dainuojame, muzikuojame

Nemanau, kad muzikinio ugdymo reikia

Jūsų muzikinis išsilavinimas?

Mėgstu muzikuoti, dainuoti, bet muzikos nesimokiau

Baigiau muzikos mokyklą, bet nesu profesionalus muzikantas

Esu profesionalus muzikantas

Muzika nesidomiu

Koks jūsų vaiko / vaikų amžius?

0 – 3 metai

4 – 6 metai

Mokyklinis amžius

STRUKTŪRIZUOTAM INTERVIU PARUOŠTI KLAUSIMAI

1. Ką jūs galvojate apie muzikos poveikį ?
2. Kokia jūsų muzikinė patirtis? Koks muzikinis išsilavinimas?
3. Ką žinote apie ikimokyklinį muzikinį ugdymą? (ankstyvąjį muzikinį ugdymą?)
4. Jūsų nuomone, kada reikėtų pradėti ugdyti vaiką muzikos pagalba ?
5. Ar muzika turėjo įtakos jūsų gyvenimui?
6. Kaip Jus veikia muzika dabar?
7. Ką manote apie muzikos įtaką vaiko vystymuisi?
8. Ką pastebėjote, kokį poveikį muzika daro jūsų vaikui?
9. Kaip jaučiasi jūsų vaikas prieš muzikos pamokas ir po jų?
10. Ar jūsų manymu muzika turi įtakos vaiko socializacijai?
11. Ar jūsų vaikas pasakoja kitiems, ar dalijasi įspūdžiais apie muzikos pamokas?
12. Ar jūsų vaikas jaučiasi pakylėtas, kalbėdamas apie savo muzikinę patirtį?
13. Ar pastebėjote, kad jūsų vaikas tapo dėmesingesnis, sugeba labiau įsiklausyti, koncentruoja dėmesį?
14. Ar jūsų vaiko fantazijos ir kūrybiškumas labiau atsiskleidžia kasdieniniame gyvenime?
15. Ar jūsų vaikas tapo drąsesnis, patekęs į jam nepažįstamą aplinką?
16. Ar kasdieniniame gyvenime susidūręs su muzika vaikas bando kalbėti apie tai, ar iškelia (formuluoja) naujas sąvokas?
17. Ar jūsų vaikas pažįsta raides, ar moka skaityti, rašyti?
18. Ar moka skaičiuoti?
19. Ar turėjo įtakos muzikos pamokos jo norui skaityti ir rašyti? Ar išlavėjo smulkioji motorika?
20. Ar muzikos rašto įvaldymas, ritmo skaitymas, turėjo įtakos žodinio teksto rašymui ir skaitymui?
21. Ką jūs galvojate, kokią įtaką muzika daro vaiko psaulėžiūrai, pasaulėjautai?
22. Ar jūsų vaikas moka atsipalaiduoti? Kaip jis tą daro?
23. Ar muzikos pamokų ritualai turėjo įtakos jūsų vaiko kasdieniams ritualams?
24. Ar jūsų vaikas nori eiti į mokyklą?
25. Ar jums atrodo, kad jūsų vaikas jaučiasi saugus?

26. Kas suteikia jam saugumo jausmą?
27. Ką galvojate apie muzikos pamokas priešmokyklinėje klasėje?
28. Ar pastebėjote savo vaiko kūrybiškumo pasikeitimus dalyvaujant kitoje muzikinėje veikloje, pvz. parengiamojoje klasėje, darželyje?
29. Kokio norėtumėte muzikinio ugdymo savo vaikui priešmokyklinėje klasėje, pradinėje mokykloje?
30. Kokį neformalų ugdymą pasirinktumėt vaikui pradinėje mokykloje?
31. Ką jūs žinote apie muzikos pamokas pradinėje mokykloje?
32. Kaip jums atrodo, ar jūsų vaikas pasirengęs eiti į mokyklą?

Muzikos pamoka eksperimentinėje grupėje**Pamokos trukmė – 60-70 min.****Muzika yra visur****Tema ir tikslai**

Mes gyvename garsų pasaulyje. Vystant kognityvinius gebėjimus – suprasti, pajusti ir atkartoti aplinkos garsus, ugdomos labai svarbios savybės, kurios vėliau turės didelės įtakos mokymosi procesui. Garso suvokimas yra pirmas žingsnis vaiko muzikos pažinime ir padeda vaikui vystyti kalbos įgūdžius.

Pasisveikinimo dainelė

Ritualai daro didelę įtaką vaikų socializacijai. Visą pusmetį ta pati dainelė, keičiant išraiškos būdus – vaikų kūrybiniai pasiūlymai.

Muzikos instrumentai

Pristatyti įvairius perkusinius instrumentus, kurie bus naudojami šį pusmetį.

Ritmas. Ta, ti ti ir ša

Vaikai supažindinami su šiais elementais. Pakartojimo principu plojami įvairūs dariniai, sakant jų pavadinimus :

||□| □□|| □|□| |||Z

Man gera groti

Vaikai išrenka (geriausia, sukuria patys) vieną darinį, kurį pagrojame ritmo lazdelėmis. Dainuoti dainą, kurioje grojamas tas darinys. Kitose pamokose vaikai kuria savo darinius ir kiekvieną kartą daina atliekama vis su kitu ritmo dariniu.

Man gera groti taip : ||□|

Man gera groti taip : ||□|

Groju labai tyliai : ||□|

Groju labai garsiai : ||□|

Ir kasdien ir visur man gera grot .

Man gera groti taip : ||□|

Man gera groti taip : ||□|

Giedra ar lynoja

Kai visi mes grojam

Man gera : ||□|

Muzikos klausymas. V. A. Mocartas. 12 variacijų „Ah, vous dirai – je , Maman“

Parodyti paveikslėlius apie šį kompozitorių ir trumpai papasakoti apie jo vaikystę (vaikams visad įdomu sužinoti apie išsiskiriančius bendraamžius). Klausant variacijų, aptarti kaip skirtingai skamba „varijuojama“ ta pati dainelė.

Mokomės skaičiuoti

Žaisdami ir dainuodami vaikai ne tik mokysis skaičiuoti, bet ir suvokti erdvę.

Vaikai išsiskirsto po klasę, gaudami užduotį, pvz. paliesti alkūnėmis sieną. Dainuodami dainelę sueiname į ratą kiekvienąkart apskaičiuojant, kokio dydžio žingsniai reikalingi atitinkamam jų skaičiui, kad ateiti į ratą. Dainuojame:

*Einame į ratą, ratą, ratą,
kol aš suskaičiuosiu iki 7...*

Tuomet garsiai visi skaičiuojame ir žengiame į klasės centrą.

Muzika yra visur

Pakalbame apie tai, kur vaikai girdi muziką – namuose, koncerte, automobilyje, paukštelio giesmėje, telefono skambutyje ir t.t.

Dainuojame dainelę, o pabaigą kiekvienas vaikas improvizuoja:

Muzika – ji kažkur:

Širdyje ir visur

Jos tiek daug –

Ją girdžiu aplink

Ir ... namuose (vaikas pabaigia dainuoti sugalvodamas kur girdi muziką, grįždamas į toniką).

Garsas ir tyla

Pasiaiškiname, kas yra garsai ir tyla. Pasiklausome tylos. Pažaidžiame žaidimą – „**Judėk – sustink**“. Skambant muzikai vaikai šoka, o per pauzę – sustingstam. Galima duoti užduotį sustingti į gyvūnų skulptūras, arba tiesiog į skulptūras. Galima išdalinti skambaliukus – tuomet pauzėje jie turės būti „ypatingai“ sustingę, kad neskambėtų skambaliukai.

Tėvų laikas

Pasikviečia tėvus. Tėvams padainuoja ir pagroja lazdelėm „**Man gera groti**“.

Žaidimas-dainelė „ **Mano tėvelis buvo kalvelis**“.

Atiduoda tėveliams lazdeles – jie gros *tik tiku, tak taku* . Visi dainuoja.

Namų darbai

Surašyti, kur per savaitę išgirs muziką. Ir nupiešti tai, ką girdėjo.

Atsisveikinimo dainelė

Ji taip pat dainuojama įvairiais būdais – pagal pamokos temas – kartais piano, forte, stacato, legato, niūniuojant ir dar visaip kitaip.

Kontrolinės grupės stebėjimo protokolo pavyzdys

Data Tema	Užduotys	Eiga
2012. 09. 23	Pasisveikinimo dainelė. Žaidimas – Kai pasivaikščiot išėjau	Susipažinimui greit išmoko pasisveikinimo dainą. Turėjo idėjų – atsargiai, ne ypač kūrybingai, bet pirmam kartui patenkinamai.
Rašymas Muzika	Tai šitaip aš kalbu – vokalinis ugdymas	Vaikams patiko. Dalyvavo aktyviai.
	Rašome – piešiame kelią	Tiesė, vingiuota, zigzagas, pertraukta – taškuota, ratas. Su judesiu ir nupiešta ant popieriaus, dainuojant. R,S ir A sekėsi gerai, M stengėsi. N tik sekdamas akimis lentoje brėžinį sugebėjo pakartoti judesiu reikiamą trajektoriją.
	Lirum larum – dainelė pirštų smulkiąjai motorikai lavinti	Beveik visiems nedirba. R pirštukai šiek tiek labiau palavinti. Mergaitės šiek tiek geriau, nei berniukai.
Matematika Muzika	Einame į ratą – erdvės suvokimui, skaičiavimo įgūdžiams lavinti	Visi sunkiai skaičiavo žingsnius, nesugebėjo suvokti atstumo skaičiais, lygiomis dalimis.
	Šokame su skarelėmis	Skarelės kartojo visas linijas, vaikams nebuvo sunku.
Skaitymas Muzika	Abėcėlinis apsipirkimas	A puikiai pažįsta raides ir jau po truputį skaito. N sunkiausia iš visų sekasi dėlioti raides ir mažai jų žino. Visi gana neblogai atskiria pirmąsias žodžių raides.
	Dainelė: m-a, tai mama, m-a, mylima	Rašėm m, a ir dainavom. Dainavimo veikloje nebuvo aktyvūs, varžėsi, N nedainavo visai. Vėliau rašėm vaikų vardus, vaikai tik kopijavo – A puikiai, S – neblogai, kiti pusėtinai.
	Kamuoliukas rieda tolyn – judesys ir vaizduotė	Pasidavė žaidimui. Vaizduotė dirba, bet yra dar kur tobulėti. Nenoriai įsijungia į dainavimą, teisingiau, beveik neįsijungia – mergaitės aktyvesnės.